

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

7

ANTVORSKOV
HØJSKOLES
AARSSKRIFT

1945

UDGIVET AF
ANTVORSKOV HØJSKOLES ELEVFORENING

Statens pædagogiske Studiesamling
København

ANTVORSKOV
H Ø J S K O L E S
A A R S S K R I F T

1945

Trykt som Manuskript
Udgivet af Antvorskov Højskoles Elevforening

Frederik Nørgaard.

13. August 1878 — 12. Maj 1945.

DET vil i de fleste Tilfælde være naturligt at inddele en Skoles Historie i dens Forstanderperioder, der hver har sit eget Præg.

Det gælder i særlig Grad Fred. Nørgaard, at han satte sit bestemte Præg paa Skolevirksomheden i de 15 Aar, han og hans Hustru ejede og ledede Antvorskov Højskole. Da Nørgaard skulde begynde sin Manddomsgerning, var hans Skolesyn ikke af ny Dato. Grunden dertil lagdes allerede i hans Barn-dom og var derefter i jævn og støt Vækst gennem Ungdomsaar og Manddoms-tid, til han 42 Aar gammel begyndte sin egen Skole. Det var saaledes godt fæstnet hos ham og ikke let at rokke ham i. Han vidste bestemt, hvad han vilde med sit Skolearbejde, da han i disse Dage for 25 Aar siden, den 3. No- vember 1920, aabnede Antvorskov Højskole.

Nørgaard havde mange betydelige Evner og Anlæg. Han var Folketaler, Politiker, Historiker og Journalist. Men selv om han dyrkede dem alle, var han dog aldrig i Tvivl om, at Højskolegerningen var hans Livskald.

Nørgaards Elever ved alle, hvad han vilde med dem, og det glemmer de aldrig, selv om de maaske ikke kan udtrykke det i Ord. Men derfor kan det vel alligevel have Interesse, baade for dem og andre, som har kendt Nør- gaard, at faa lidt at vide om, hvorfor han blev Højskolemand. I det følgende skal her fortælles nogle Træk af hans Livshistorie, særlig af dem, der sigter mod Folkehøjskolen.

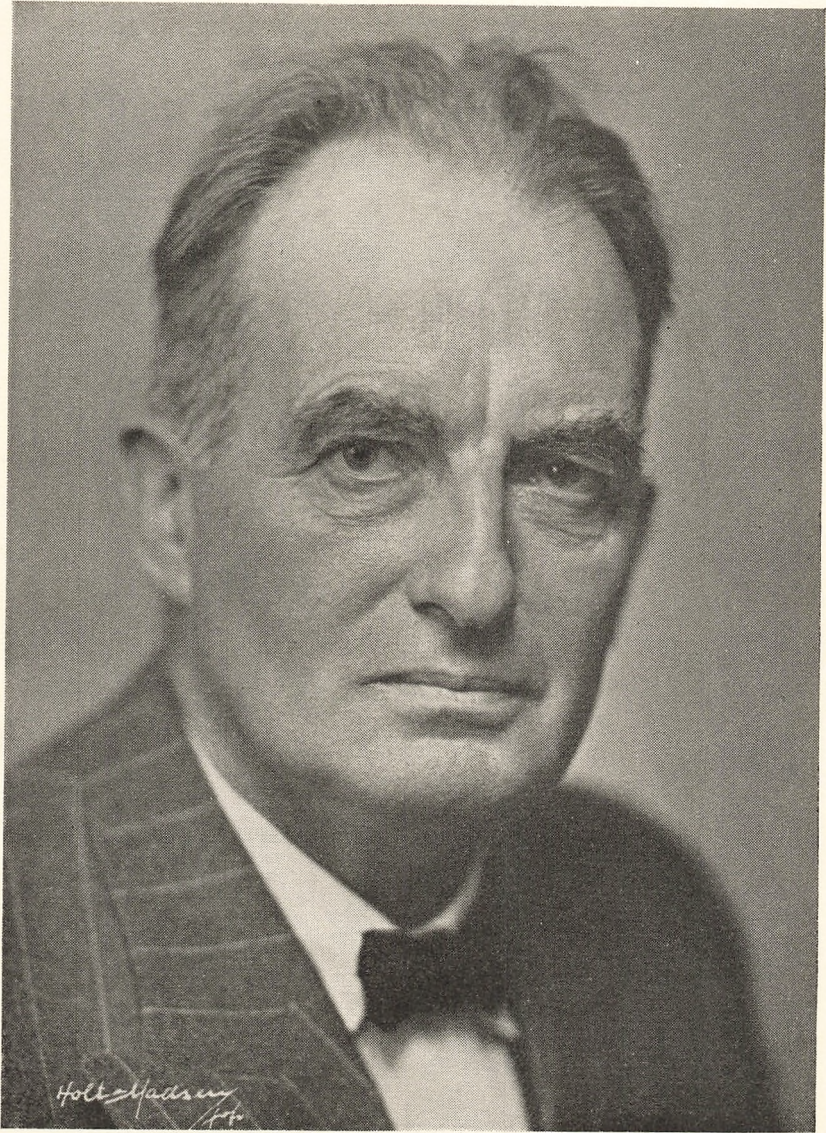
Frederik Nørgaard var født i Aarhus den 13. August 1878. Hans Fader, *Peter Christian Nørgaard*, stammede fra Mors. Der var han bleven forberedt til Konfirmation af den betydelige Provst *Sørensen*, Karby, hos hvem Christen Kold i sin Tid var Huslærer. — P. Chr. Nørgaard lærte Snedker- haandværket, og efter udstaaet Læretid rejste han til Aalborgegnen, hvor han kom ind i aandeligt vakte Kredse. Her traf han første Gang sin senere Hustru, *Ane Cathrine Frederiksen*, af den kendte Frederiksen-Slægt fra Nørholm mel- lem Aalborg og Nibe. Han aftjente sin Værnepligt i København og blev Kirke-

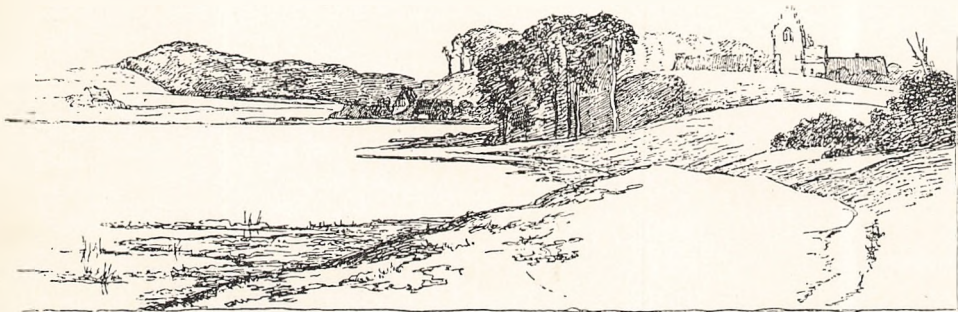
gænger i Vartov og hørte Grundtvig. Da Soldatertiden var til Ende, tog P. Chr. N. Arbejde i Aarhus. 1877 var Ane Cathrine Frederiksen Elev paa Testrup Højskole, og i September samme Aar, 8 Aar efter at de første Gang havde truffet hinanden, blev hun og P. Chr. N. gift og bosatte sig i Aarhus. Her sluttede de sig til Bering Valgmenighed, hvis Præst, *J. Teilmann*, døbte Fred. Nørgaard.

P. Chr. Nørgaard havde altid haft Lyst til Læsning, men først 7 Aar efter, at han var bleven gift, da baade Frederik og hans Søster Kirsten var kommen til Verden, vovede han at gennemføre at tage paa Seminarium og valgte Gedved, men det kostede mange og store Vanskeligheder at overvinde. Bl. a. maatte hans Hustru og de to Børn rejse til hendes Fødehjem, Nørholm, saa længe. Men allerede 2 Aar efter tog P. Chr. Nørgaard Lærereksamen og kunde saa atter samles med sin Familie, idet han med det samme fik Ansættelse som Lærer i Asminderup i Ubberup Valgmenighedskirkes umiddelbare Nærhed. Frederik Nørgaard var da 8 Aar og fik nu sit Hjem her i mange Aar, til Faderen døde i 1922.

Forældrene var lykkelige over atter at være sammen og over det nye Hjem, en nybygget Skole, og de var glade over atter at kunne slutte sig til en Valgmenighed — nu Ubberup, hvor de blev faste Kirkegængere hos Pastor *H. J. Hoff*. Der var ingen Kirkesangerforpligtelse forbundet med Lærerembedet i Asminderup. — Desværre døde Fred. Nørgaards Moder alt for tidligt, 1892.

Lærer Nørgaard var en venlig Mand og blev meget afholdt, baade i sit Sogn og paa Kalundborgegnen. Ikke mindst blandt Smaakaarsfolk, som han altid var rede til at hjælpe. Han var stærkt politisk interesseret, og hans Stræben gik først og sidst ud paa at være med til at mildne Kaarene for de fattige, som den Gang ikke havde det for godt. Han blev derfor, som naturligt var, valgt ind i baade Sogneraad og Amsraad af Socialdemokraterne. Selv betegnede Lærer Nørgaard sig som „mild Socialdemokrat“. Man kunde ikke opholde sig mange Minutter i Skolehjemmet i Asminderup, før Samtalen gled ind paa sociale Spørgsmaal eller Politik. Og Frederik, som Faderen ogsaa uden for Hjemmet altid kaldte Sønnen, kunne ikke undgaa at leve med deri, lige fra han kunne skønne. „Jeg har meget at takke mit Barndomshjem for,“ siger Fred. Nørgaard et Sted. „Og jeg skylder det ogsaa Tak for, at jeg gennem det blev ført hen til Ubberup Valgmenighed. Allerede som Barn kom jeg der og hørte Hoff, som konfirmerede mig, og siden som ung sad jeg i Kirken og kom til at skyldte Carl Koch saa meget. Jeg er et Menighedsbarn . . . Naar

Tegning af J. Th. Lundbye.

Guds Fred! hvor I bygge
Paa Mark og paa Fjeld,
I Bøgenes Skygge,
Ved Elvenes Væld!
Guds Fred over Skoven,
Hvor Stammerne staa!
Guds Fred over Voven,
Hvor Snekkerne gaa,
Som ankre, som flage
Paa festlige Dage,
Som end tone paa Fædrenes Flag!

Guds Fred, som den fandtes
Ved Fædrenes Barm,
Guds Fred, som den vandtes
Ved Frelserens Arm,
Guds Fred, som den troner,
Hvor Kærlighed bor,

Guds Fred, som den toner
I Hytter af Jord,
Som selv jeg den nyder,
Tilønsker og byder
Jeg Brødre og Frænder i Nord!

Guds Fred og God-Morgen!
Paa Mark og paa Fjeld!
Forsvundet er Sorgen,
Mig pinte i Kvæld,
I Midnattens Mørke,
Da Hel-Hanen gol,
Da Mulmet i Styrke
Sig værged mod Sol:
Da Natten med Dagen,
Michael med Dragen,
Mig tyktes at kæmpe om Nord!

N. F. S. Grundtvig

jeg rigtig skal føle mig hjemme i en Kirke, maa jeg endnu den Dag i Dag drømme, at jeg sidder i Kirken i Ubberup. Uden den Kirke tror jeg ikke, at jeg var bleven Højskolemand.“

Efter sin Konfirmation kom Frederik Nørgaard i Mejerilære i Hørve, og under de 1½ Aars Ophold her fik han sin Gang paa Vallekilde Højskole. Baade Forstander *Povl Hansen* og hans Hustru, Fru *Sigrid*, tog saa venligt imod ham, „at det tog mig ganske om Hjertet“, skriver han. Han fik her Lov til at overvære Aftenforedragene og var især optagen af *Povl Hansens* Historiefortælling. Her kom Fred. Nørgaard for første Gang direkte i Berøring med Højskolen.

„Højskole var ikke noget fremmed Ord for mine Forældre,“ skriver han et Sted. Men nu vilde Faderen have Frederik rigtig paa Højskole, selv om han kun var 17 Aar gammel. Det var i 1895, tre Aar efter Moderens Død. Fred. Nørgaards Morbroder, *Søren Frederiksen*, var da bleven Forstander for Støvring Højskole, og hos ham skulde han være Elev i Vinteren 1895—96. Det blev en stor Oplevelse for ham, og dertil hjalp afgjort, at det var hans Morbroder, der var Forstander og holdt Hovedforedragene. Sommeren derefter arbejdede han paa Morbroderens Gaard i Støvring, og efter at have søgt Amtsunderstøttelse til Højskoleophold rejste han ved Novembertide 1896 til Askov Højskole for at være Elev dér den kommende Vinter. Baade denne og den følgende Vinter opholdt Nørgaard sig paa Askov, og han siger, at han staar „i stor Gæld til *Ludvig Schrøder* og *Poul la Cour*, men ikke mindst til *Jacob Appel* og *Dr. L. Moltesen*.“

Sammen med Elevflokkene besøgte han over Kongeaa-Grænsen Rødning Højskole. „I det hele blev Askovopholdet for mig Døren ind til Sønderjylland,“ skriver han. Og om den Dag, Redaktør *Jens Jessen*, Flensborg Avis, talte paa Skolen, siger Nørgaard: „Den Dag blev mit Hjerte vendt mod Sønderjylland.“ Og videre: „Da jeg, kun 20 Aar gammel, paa *Jacob Appels* Anbefaling blev Lærer paa V. Vedsted Efterskole, fik jeg en ny Forbindelse med Sønderjylland. Her blev jeg Lærer for 80 sønderjyske Piger og Drengene i Overgangsalderen.“

Nu var Fred. Nørgaard fast besluttet paa, at han vilde være Højskolelærer, og *Jacob Appel* raadede ham til at begynde et virkeligt Studium dertil. Og Nørgaard valgte da Teologien, dels fordi det var det mest almenmenneskelige, dels fordi det stod hans Hjerte nærmest. Fra Ribe Latinskole blev Nørgaard Student 1900.

Da han saa smaat havde begyndt paa det teologiske Studium, tilbød Valg-

menighedspræst *Carl Koch*, Ubberup, ham Plads som Huslærer for hans Børn, og i dette smukke Hjem, der var præget af Aand og Dannelse, opholdt Nørgaard sig nu et Aar, der fik den største Betydning for ham.

Med Efteraarsemesterets Begyndelse 1904 tog Nørgaard atter fat paa

Fred. Nørgaard som Student.

Studiet i København, og her fik han snart en Vennekreds af overordentlig stor Betydning for ham. Blandt dem, han fik mest med at gøre, var nuværende Stiftsprovst *Johs. Fog Petersen*, Folketingsmand *Erik Appel* og Provst *Alfr. Kjærgaard*, Esbjerg. Gennem *Johs. Fog Petersen* fik han Adgang til Trafikminister *Svend Høgsbros* Hjem, hvor han atter mødte grundtvigsk Aandsliv, baade folkeligt og kirkeligt, og hvor hans Interesse for Politik, „specielt Reformpartiets“, øgedes.

Under sin Studietid i København boede Nørgaard i *Karen Jensens* Højskolehjem paa Nørrevold, som den Gang var almindeligt Tilholdssted for Venstres Folketingsmænd. Der traf han Mænd som *Jensen-Sønderup* og *Thomas Larsen* og fik yderligere sin politiske Interesse øget. Ligesaa blev han ogsaa i disse Aar en flittig Gæst i Rigsdagen. Under alle større Debatter kunde man være sikker paa at finde ham i Tilhørerlogen.

„Min Kirkegang i København havde jeg i Vartov,“ skriver han. „Jeg hørte i den Grad til dér, at jeg forsømte at høre fremtrædende Præster i andre af Byens Kirker.“

Naturligvis hørte Fred. Nørgaard til i den grundtvigske Studenterkreds og i Københavns Højskoleforening i disse Aar. Var ogsaa Bestyrelsesmedlem en Tid i begge Foreninger.

Allerede i Studietiden i København begyndte Fred. Nørgaard at drive Journalistik. „Min Pen maatte jeg bruge for at tjene lidt til mit Ophold derinde,“ skriver han et Sted. „Jeg blev Referent fra kirkelige Møder i København, særlig til „*Fyns Tidende*“, „*Holbæk-Posten*“ og „*Sorø Amtstidende*“.

I Januar 1908 tog Nørgaard teologisk Embedseksamen, og allerede 1. Fe-

bruar begyndte han en Lærergerning paa Brøderup Højskole. 1. November samme Aar blev Nørgaard imidlertid knyttet som Lærer til Frederiksborg Højskole, hvor han afløste Thomas Bredsdorff, der da begyndte sin egen Højskole i Roskilde, og nu oprandt der 12 rige Læreraar for Fred. Nørgaard. „*Begtrup* undte sine Lærere størst mulig Frihed, og den Munterhed og Glæde, hvormed han fyldte Skolen, var smittende og betagende,“ skriver Nørgaard. Begtrup satte sin unge Lærer højt, saa Beundringen var gensidig. Da Nørgaard senere begyndte sin egen Højskole, vedkendte han sig stadig Holger Begtrup som sit Forbillede, baade som Taler og Skoleleder. „Jeg regner det for en Lykke,“ siger han, „at jeg i sin Tid tog til Frederiksborg Højskole og kom i Lære hos en af vore mest fremragende Højskolemænd. Jeg har meget at takke Begtrup og hans Hjem for.“

I Sommeren 1913 havde Nørgaard blandt sine Elever den svenske Lærerinde *Gerda Liljenqvist* fra Halmstad, og inden hun ved Sommerens Slutning forlod Skolen, blev de forlovede, og næste Aar, den 11. April, blev de viet i hendes Hjem i Halmstad. Der var sikkert flere af Fred. Nørgaards Venner, der tænkte som hans gamle Fader i Asminderup: „Mon nu denne svenske Lærerinde kan magte at styre et stort Skolehjem engang?“ Gamle Antvorskovelever ved bedst, hvordan Fru Nørgaard i sin Gerning som Højskolemoder har svaret derpaa, i Styret af sit Hus og i Omgangen med Eleverne. I Omtalen af sin Hustru skriver Nørgaard: „Jeg maa med Tak sige: For mig faldt Snorene paa de liflige Steder.“

I de 12 Aar, Nørgaard var Lærer paa Frederiksborg Højskole, havde han omtr. 3800 unge Mænd og Kvinder som Elever.

„Men jeg kunde ikke frigøre mig for Politik,“ siger han. Da han i August 1910 fik Opfordring til at stille sig i sin Hjemegn, i Kalundborg-Samsø-Kredsen, mod *Ove Rode*, sagde han Ja dertil. Nørgaard blev ikke valgt, men samlede dog et stort Stemmetal og „spændende og rig paa vekslende Situationer var Valgkampen“. En Ære var det selvfølgelig at være opstillet som *Ove Rodes* Modkandidat. Dette førte ogsaa til, at da hans Morbroder, Højskoleforstander *Søren Frederiksen*, 1913 trak sig tilbage som Folketingsmand for Nørresundby-Kredsen, fik Nørgaard Opfordring til at stille sig dér, og her blev han valgt.

Det var vel ikke saa heldigt samtidig at være Højskolelærer og aktiv Partipolitiker, men Begtrup fejede dog Betænelighederne bort ved skæmtende at sige: „Ja, men du er jo paa den rigtige Side!“ Dermed mente han altsaa Venstre.

I Politik var Nørgaard ligesom i de fleste andre Spørgsmaal indstillet paa at gaa Middelvejen. Der udrettedes mest. Han sluttede sig hele Tiden til Venstre. Paa Rigsdagen gav han sig navnlig af med Skole- og Kirkespørgsmaal. Han blev Medlem af den store Skolekommission af 1919, og under Ordskiftet om Ungdomsskolen arbejdede han for, at denne Skoleform skulde hvile paa Frivillighedens Grund.

Det var under den første Verdenskrigs bevægede Aar, Nørgaard var Folketingsmand, hvor ikke alene de store Begivenheder ude omkring, men ogsaa mange store Spørgsmaal her hjemme, som f. Eks. Grundlovssagen, optog Sindene stærkt. Det var naturligvis Nørgaard en særlig Glæde at være med til at gennemføre Grundloven 1915. Et synligt Minde derom har man i det store Maleri i Rigsdagens Fællessal, hvor Kunstneren har placeret den unge, smukke Højskolelærer i Billedets Forgrund. — Salget af De vestindiske Øer stemte Nørgaard imod. Han ønskede, at Øernes Befolkning skulde være spurgt først.

Af forskellige Grunde søgte Nørgaard Valg i Kerteminde-Kredsen 1918 og 1920, men blev ikke valgt. Sidstnævnte Aar var der dog kun saa faa Stemmers Forskel paa hans og hans Modkandidats Stemmetail, at man ikke straks efter Valget kunde afgøre, hvem der var valgt, og begge blev da inviteret med paa Rigsdagens Genforeningstur til Dybbøl. Denne Oplevelse har Nørgaard senere betegnet som en af sit Livs største. Levende optaget, som han siden sin Askovtid havde været af vore Landsmænds Kaar sønden Aa, var det ham en ganske særlig Glæde som en af det danske Riges Repræsentanter at faa Lov til at være med til at tage det gamle Land i Besiddelse. Da han senere blev Højskoleforstander, mindedes han hvert Aar paa Genforeningsdagen denne Fest, og gamle Elever husker hans levende Skildring af Rejsen derned og de store Oplevelser. Med særlige Følelser viste han de to Flag frem, der havde vajet paa Dybbøl Genforeningsdagen, og som han som Deltager i Rigsdagsgruppen havde faaet i Eje. Det ene af disse Flag fulgte ham senere i Graven, svøbt om hans Kiste.

Allerede inden Folketingsvalget i Kerteminde fandt Sted, havde Nørgaard og hans Hustru sagt Ja til en Opfordring til at blive Antvorskov Højskoles Ledere fra 1. November 1920, uanset om Nørgaard blev valgt eller ikke. En Kreds af Mænd paa Slagelseegnen havde købt Skolen af den tidligere Ejer og solgte den nu til Nørgaard og hans Hustru. Ved Fintællingen efter Valget i

Kerteminde viste det sig, at Nørgaards Modkandidat havde nogle faa Stemmer flere end Nørgaard og var dermed valgt.

Nu havde Nørgaard truffet sit Valg for bestandig. Han mente, at Ledelsen af en Højskole krævede sin Mand helt, ligesom den heller ikke burde forenes med at tage Del i Partipolitikken.

Nørgaard og hans Hustru havde købt Antvorskov Højskole, og der blev nu stor Travlhed med at gøre den i Stand til 1. November. F. Eks. skulde der indlægges Centralvarme i den ene Fløj af Skolen, og Nørgaard var stadig paa Foredragsrejser i Efteraarsmaanederne.

Det nye Forstanderpar levede i stor Spænding, om der nu ogsaa vilde komme Elever. Men

straks efter, det var bleven kendt gennem Aviserne, at Nørgaards havde overtaget Skolen, strømmede Elevindmeldelserne ind, saa der allerede til Oktober maatte meldes fuldt Hus, og saa var der endda sagt Ja til 82 Elever, saa flere maatte bo uden for Skolen.

Og nu oprandt en straalende Tid for Antvorskov Højskole. Elevindmeldelserne strømmede ind i større og større Tal. To Aar efter, 1922, fandt den store Udvidelse af Skolen Sted, saa den fik Plads til 130 boende Elever. Men det slog endda ikke til. Stadig maatte en Del bo uden for Skolen. Flest Elever havde Nørgaard i Sommeren 1925, nemlig 167. Det var Nørgaard en særlig Glæde, at Skaren af Elevsøskende voksede, ogsaa fordi det gav Sammenhæng og Fasthed i Arbejdet. Ialt var omtrent 3700 unge Mænd og Kvinder Elever paa Antvorskov Højskole i de 15 Aar, Nørgaard og hans Hustru havde Skolen.

Paa flere Maader tilsmilede ogsaa Heldet Nørgaards. Det er let at se, at

En fredelig Stund i Fru Nørgaards Stue.

Nørgaard i det hele taget har haft baade Medvind og Sol over sit Arbejde. Det var paa en Tid, da den store Strøm af unge gik mod Højskolen. Folketække og Folkegunst havde Nørgaard aldrig savnet. Og Egnens Befolkning viste sig baade forstaaende og rundhaandet over for Skolen. Men fremhæves skal det dog af en af dem, der var med fra Begyndelsen: Nørgaard gik op i sit Arbejde, helt og med Liv og Lyst og megen Omhu! Med fuld Ræt fremhævede han senere som en af Grundene til, at det gik saa godt: *Vi har passet vort Arbejde!* I Skoletiden holdt Nørgaard sig hjemme og passede sin Skole. Kun

Et Skakparti med en Elev.

én Aften om Ugen — altid Torsdag Aften — var han ude og talte, men aldrig længere borte, end han kunde bile hjem samme Aften. De øvrige af Ugens Aftener sluttede han altid Dagen selv med Aftensang. Paa Nørgaards Skole raadede gennemført Orden og Præcished, saa vel som særdeles faste Former. For faste, syntes maaske

nogle af hans Elever, straks de hørte hans Ordensforedrag og — Dagene derefter mærkede, at det var Alvor. Husreglerne skulde overholdes, Timerne følges, og Præcished forlangtes. Men snart befandt man sig vel derved og fik netop der igennem Respekt for Nørgaards Skolearbejde.

Nørgaards Forstanderperiode faldt i Mellemløstiden, hvor meget Nyt kom frem og skulde prøves. Nye Tanker og nye Synsmaader. Det kendtes ogsaa i Folkehøjskolens Høresale og Skolestuer. Nørgaard lod sig ikke meget paavirke deraf i sit Skolearbejde. Hans Syn paa det var prøvet af i hans lange Lærertid paa Frederiksborg Højskole. Hverken hans Livssyn eller hans Samfundsopfattelse kunde kaldes moderne. Men han bevarede alle Dage den Forstaaelse og Samhu med sine Elever, som skal til for at komme i Forbindelse med dem og faa Indflydelse paa dem. „Den, der vil ha med Ungdom at gøre, maa tro paa, at der er Kræfter i de unge,“ siger han. Og videre: „Den, der vil ha Lykke i sin Lærergerning, maa være overbevist om, at der

i ethvert ungt Menneske er noget godt, vel værd at tale til. Saa skal han ogsaa nok erkende, at det altid bærer Frugt at tale *om* det bedste *til* det bedste i de unges Sind . . .“ Ud fra denne Forvisning talte Nørgaard til sine Elever. Derfor fik han den store Magt over Sindene, og derfor fik han den store Indflydelse paa deres Tankeverden. Naar Nørgaard besteg en Talerstol, vidste han altid med sig selv, at han havde et Vidnesbyrd at bringe. Han havde altid i Ærlighed og Ydmyghed gennemlevet det, han vilde sige først, og vidste, at han ogsaa nok skulde faa Hjælp til at bringe det, og at det vilde blive modtaget.

Om sit Syn paa Højskolens Gerning har Nørgaard udtalt: „Ungdommen fordrer med Rette, at Højskolen skal møde den i Nutidsdragt. Vi kan ikke tale, som de gamle gjorde. Nu maa Forkyndelsen komme i en anden Dragt, om den skal gribe Mennesker. Vi kan ikke holde Højskole akkurat paa samme Maade, som man gjorde det i Bevægelsens første Tider. Vi maa aabne Vinduerne ud til den mærkelige Nutidsverden, vi lever i. Vi kan ikke nøjes med de gamle Sange. Nye Ord af Nutidsdigtere er lagt paa de unges Læber. Vi kan paa ingen Maade spærre de unge inde i Fortidens Verden og lukke Nutidens for dem.

Men Ungdommen fordrer mere end dette. Den gør med Rette Krav paa at møde en Forkyndelse, møde Mennesker, der brænder for noget og gerne vil bringe Ungdommen noget af det samme, de selv er grebet af. Den Folkehøjskole er stærk, der har en Forkyndelse at bringe. Det er et Livsspørgsmaal for hele vor Bevægelse. Er den svag, den vil straks blive stærk, om den ejer den levende Forkyndelse.“

— Nørgaard havde en forbløffende Evne til at kende og huske sine gamle Elever, ogsaa deres Navne, Hjemsted og Forhold. Lige meget hvor han traf gamle Elever, kunde han straks give sig i Tale med dem, selv om det var Aar siden, han havde set dem. Det gav en egen Forbindelse af stor Værdi i Forholdet til hans Elever, baade for dem og deres gamle Forstander.

Uden for Skoletiden var Nørgaard i sine bedste Aar næsten altid paa Rejser rundt i Landet til Folkemøder. Han var en meget søgt Folketaler, helt fra sine unge Aar, og samlede altid en stor Tilhørerskare. Mange unge, som hørte Nørgaard ved saadanne Lejligheder, fik Lyst til at blive hans Elever. Derfor blev hans Skole ogsaa en Landsskole med Elever fra alle Landsdele. Enkelte Aar holdt Nørgaard over 100 Foredrag uden for Skolen. Hans store Ordenssans drev ham til at bogføre alle de Steder, hvor han talte i Aarens Løb. Lige-

saa hvad han talte om. Den 13. Maj 1937 gør han op, at nu havde han talt ved 2229 Møder uden for Skolen.

Ligesom Nørgaard let og naturligt udtrykte sig mundtligt, gjorde en naturlig Lethed sig gældende, naar han brugte Pennen, og denne brugte han flittigt. Han fik i Aarenes Løb Tid til at sysle med adskillige skriftlige Arbejder, mest af historisk-biografisk Art. Foruden nogle Skolebøger, som han i Frederiksborg-Tiden udgav sammen med sin Medlærer og Ven, *Anders Uhrskov*, udsendte han 1914 *N. J. Termansens Breve til Fru Skibsted*. 1918 en Bog om *D. G. Monrad* og 1920 *En kort Fremstilling af Danmarks Historie fra 1864 til 1920*. Sammen med *Anders Uhrskov* udgav han en Række Levnedstegninger under Titelen „*Folkets Førere*“, hvori han selv skrev om *C. Berg* og *H. P. Hanssen*. Sammen med *Povl Engestoft* udgav han 1922 „*Hovedtræk af Verdenshistorien fra 1866 til vore Dage*“. Tillige var Nørgaard Medarbejder ved forskellige Leksika. Hans sidste større Arbejder var Redaktionen af *Venstres Historie gennem hundrede Aar* (1939) og af den store 2-Binds Bog *Danmarks Folkehøjskoler* (1941), hvoraf han selv skrev en væsentlig Del. — Endelig var Nørgaard en flittig Medarbejder ved Uge- og Dagblade. Han var med til at oprette Ugebladet „*Landet*“ og var omtrent til sin Død knyttet nært til dette Blad som Redaktør af dets folkelige Stof. Han var ugentlig Medarbejder ved „*Højskolebladet*“, og i „*Sorø Amtstidende*“, i hvis Bestyrelse han sad, skrev han til Stadighed om Skole- og Kirkespørgsmaal.

Nørgaard tilstræbte at skrive for Folket, og han blev sikkert læst af mange. Hans Sprog var let og naturligt, og Indholdet personlig præget, istrøet Smaa-træk og Jagttagelser, ofte af munter Art. Nørgaard var her som paa Talerstolen en god Fortæller.

Kraks blaa Bog viser, at Nørgaard sad i en Mængde Foreningers Styrelse. Selv, tror jeg, han glædede sig mest over den Tillid, hans Medarbejdere viste ham ved i en Aarrække at vælge ham ind i Styrelsen for Foreningen for Højskoler og Landbrugsskoler, en Tid ogsaa som Formand.

Nørgaards gamle Elever ved, hvor optagen af Arbejdet baade Nørgaard og Fru Nørgaard var. Nørgaard forstod i alt Fald slet ikke at holde Ferie. De skaanede aldrig sig selv, og de overlod helst ikke Ansvar til andre. Et omfattende Arbejde paa den Maade slider, og midt i Trediverne maatte de begge erkende, at de trængte til Afløsning. Det var maaske nok mest Fru

Nørgaard. I Sommeren 1933 rantes hun af et Hedeslag, som medførte en Lammelse. Efter et Ophold paa Finsens Institut bedredes hun, men Sygdommen mindede stadig med Besvimelsesanfald. Maaske ogsaa Angsten for Nedgangen var medvirkende til, at Tanken om at afhænde Skolen opstod hos dem. Nørgaard var af de Naturer, som er stærkest i Opgangs- og Fremgangstider. — I Efteraaret 1935 afstod de Skolen til deres flereaarige Medarbejder *Erik B. Nissen* og hans Hustru. Om Sommeren havde de bygget en stor Villa, „Antvorskovhus“, hvor de flyttede ned, medens Nørgaard en Aarrække endnu beholdt sine Timer paa Skolen.

Forbavsende hurtigt rettede baade Nørgaard og Fru Nørgaard sig, da de var bleven „spændt fra“, og fik nu nogle gode Aar i deres nye Hjem, ogsaa Arbejdsaar. Det laa jo ikke til nogen af dem at være ledige. Og ledig blev Nørgaard sandelig ikke. En flittig Mand havde han alle Dage været. Foruden sine Timer paa Skolen fortsatte han sin Foredragsvirksomhed, og iøvrigt havde han mere skriftligt Arbejde, end han kunde overkomme. Efter Ugebladet „Landet“s Oprettelse, maatte han være paa Bladets Kontor i København én Dag om Ugen. Og dog blev der mere Tid til at tænke paa Børnene, som nu hver især var i Lag med deres Uddannelse. Det var Nørgaard en stor Glæde at følge dem, velbegavede og flittige, som de er.

Den 17. Januar 1944 rantes Nørgaard af et Ilddebefindende. Han lod sig indlægge paa Centralsygehuset i Slagelse til Røntgenundersøgelse, og den viste en Hjertesvaghed, hvorfor Lægerne gav ham Paalæg om at udvise den største Forsigtighed. Han maatte ikke rejse ud og ikke holde Foredrag. Og pligtopfyldende som Nørgaard var, holdt han sig nu i Ro og sagde Nej til alle Opfordringer om at rejse ud og tale.

Men Tiden sled meget paa Nørgaard, og Angsten for Danmarks Skæbne trykkede ham. Dog blev han mere optimistisk, og han var en af de faa, som bevarede Troen paa, at Danmark skulde slippe af med Besættelsesmagten, uden at den skulde ødelægge Landet. Hans Helbred bedredes betydeligt, og han var allerede i Gang med Forhandling om nyt skriftligt Arbejde, lige som han havde lovet sig ud til flere Foredrag efter Befrielsen.

Saa kom Frigivelsen den 5. Maj, og Nørgaard levede med i den som faa. I September 1944 havde han lovet Statsradiofonien at planlægge og deltage i en national Radioudsendelse om vort Flag, naar Frigivelsen kom. Planlægningen var forlængst færdig fra Nørgaards Haand, og Onsdag den 9. Maj

umiddelbart efter Frigivelsen fik Nørgaard Bud om, at Udsendelsen skulde finde Sted Dagen efter, Kristi Himmelfartsdag. Han glædede sig ubeskriveligt til at deltage, og Bilturen til København Torsdag Formiddag var en Fest for ham og Fru Nørgaard. Efter et kort Besøg hos sin Søn, *Helge Nørgaard*, tog han afsted til Radiohuset til Prøven. Men under denne styrtede han pludselig om, ramt af et Ildebefindende. Han blev kørt til Frederiksberg Hospital, hvor han henlaa bevidstløs til Lørdag Morgen Kl. 2½, da han døde.

Der blev skrevet ved Nørgaards Død, at han døde af Glæde. Det var baade rigtigt og kønt sagt. Han levede saa stærkt med i Begivenhederne i Majdagene, mere end hans Hjerte kunde holde til. Han maatte segne derunder. En skønnere Død for en Mand, der hele sit Liv havde levet og stridt saa inderligt med sit Folk i Lyst og i Nød, kan næppe tænkes.

Torsdag den 17. Maj jordfæstedes Nørgaard saa fra Sct. Peders Kirke i Slagelse. Kirken var usædvanlig smukt pyntet med Bøgeløv og Pinseliljer, og den hvide Kiste stod indsvøbt i et af Danebrogsflagene fra Dybbølfesten i 1920. Ved Baaren stod Sønderjysk Forenings Fane Vagt, og den store Kirke fyldtes af trofaste gamle Elever og af Nørgaards Venner, der trods de den Gang meget vanskelige Rejseforhold var kommen til Stede. Efter Salmen „I al sin Glans nu straalere Solen“ talte Nørgaards Sognepræst, Provst *Holmgaard*. Derefter Nørgaards Ven fra Ungdomsdagene, Folketingsmand *Erik Appel* og sidst Nørgaards ældste Søn, cand. polit., Redaktionssekretær ved Finanstidende *Helge Nørgaard*. — Nørgaard blev derefter jordfæstet paa Sct. Peders Kirkegaard og lidt senere samledes Følget til en smuk Mindefest paa Hotel „Postgaarden“, hvor der holdtes en lang Række Taler.

Og — nu agter saa Nørgaards gamle Elever at rejse en Mindesten paa hans Grav som en sidste Hilsen til deres gamle Forstander, for hvad han gav dem i en af deres lyseste Tider i deres Ungdom paa Antvorskov. Det er Hensigten at afsløre Stenen ved det kommende Elevmøde.

Det er en stor Kreds af danske Ungersvende og Piger, der har siddet under Nørgaards Talerstol, og nu som ældre sidder rundt omkring i Danmarks Land og har hver sit at kæmpe med. Men mangan Gang i deres bedste Stunder tænker de med Taknemlighed paa den Hjælp, deres gamle Forstander, Fred. Nørgaard, gav dem paa Antvorskov Højskole til at leve det vanskelige Menneskeliv.

THORVALD LAURSEN.

Ved Nørgaards Jordefærd.

HER, hvor vi er samlede saa mange af Nørgaards Venner, gamle Elever og Medarbejdere, vil jeg gerne bringe en Hilsen fra hans gamle Skole.

Ja, det er jo paa Grund af Forholdene ikke fra Skolen i bogstavelig Forstand, men det er fra den Skole, der lever i gamle og nuværende Elever og Medarbejdere, den egentlige Højskole.

Nørgaard fik i Tidens Løb ved sine store Evner, Arbejdskraft og Flid en Række Arbejdsfelter som Historiker, Politiker, folkelig Taler og Skribent, men der er vel ingen, der er i Tvivl om, at det var Højskolen, der var hans kæreste Arbejdsfelt, som han ofrede sine bedste Kræfter, og hvor han ogsaa fik den største Betydning.

Næsten 4000 Elever fra hans Forstandertid er i dyb Taknemmelighedsgæld til ham for glade og festlige Minder fra deres Højskoletid. Nørgaard kunde godt være streng, men hvor kunde han ogsaa være charmerende, naar han f. Eks. ved Middagsbordet paa Skrømt drillede sin Kone, naar han fortalte sine mange Historier, og festlig, naar han i sit hvide Sommertøj drog i Spidsen for hele Flokken paa en Udflugt eller satte Sanglege i Gang med „Skære Havre“.

Men det, gamle Elever altid sagde ham Tak for, var hans Foredragstimer. Der delte han det bedste med dem. Der vidste han, at Slaget stod. Derfor vilde han være frisk og oplagt, altid gik han tidligt i Seng, aldrig i Selskab længere end til Kl. 10. Derfor vilde han være godt forberedt, først inde ved Bøgerne i Stuen, saa til sidst en Tur rundt i Haven lige inden Timen.

Saa lykkedes det ogsaa for ham at faa Eleverne med, saa det blev Timer, de ikke glemte. Der var Samfundslæretimerne, som han forstod at krydre med sine utallige Oplevelser fra det politiske Liv. Hvor kunde han faa selv et tørt Stof gjort fornøjeligt! Det var Danmarkshistorie, især Sønderjyllands, der havde hans fulde Hjerte. Genforeningen blev hans Livs største folkelige Op-

levelse; den næste, Befrielsen, kunde hans Hjerte ikke taale. Saa stærkt levede han med i Historien.

Paa Talerstolen var han udpræget Elev af Holger Begtrup. Sommetider kunde det mere den, der har kendt ogsaa Thomas Bredsdorff, hos ham og hos Nørgaard at genkende Træk, der stammede fra Begtrup: et Kast med Hovedet, et Smil, en Stemmeføring.

Som de to var det det 19. Aarh., han gennemgik for sine Elever i historisk-poetisk Fortælling fra den franske Revolution til Genforeningen 1920. Højdepunktet fandt vist mange var hans Adam Homo-Timer. — Men bedst var efter min Mening hans kristelige Foredrag. Her dukkede det frem, at den myndige Mand, der kunde kommandere saa stærkt og ikke havde for Vane at stille sig i Baggrunden, inderst inde var et Menneske, der var sig sine Kaar som Menneske bevidst, at ogsaa han var et af „Støvets Børn med Banesaar“.

Naar han i Tusinder af Elev-Mindebøger skrev Verselinierne

Saa lad derpaa os Syn da fæste,
hvad ædle kaldte Livets Lyst

saa betegnede det den Gerning, han følte som sit Kald at øve blandt dansk Ungdom og i det danske Folk. Men han vidste tillige og lagde ikke Skjul paa, at den Kamp mod Døden, der er Livets inderste Mening, den kan vi ikke vinde uden ved Guds Kraft.

For *det* Vidnesbyrd siger gamle Elever og Medarbejdere ved Antvorskov Højskole i Dag, og saa længe de lever, Fred. Nørgaard Tak. Og jeg ved, at det netop er det, han helst vilde kunne takkes for.

ERIK B. NISSEN.

Vor Hilsen og Tak.

FOR alle de mange Elever, der i Aarene har siddet under Forstander Nør-
gaards Talerstol og fra det daglige Skoleliv har rige og lyse Minder om
Nør-
gaards store, friske Personlighed, var det et tungt Budskab at høre om
Nør-
gaards bratte Død, netop i de Dage hvor Glæden var saa stor hos alle.
Alle syntes vi, at Nør-
gaard fortjente mangan en god Dag mere. Alle gamle
Elever er i dyb Taknemlighedsgæld til Forstander Nør-
gaard for alt, hvad han
var for sine Elever. Han vilde yde det bedste, — og forlangte ogsaa det bed-
ste af os. Vi kan alle mindes den Oplevelse, det var i Foredragssalen, naar
Nør-
gaard talte til os. Hans raske og ranke Færden mellem os holdt vi af,
vittig og slagfærdig, men altid en Mand, om hvis Person der var baade Tillid
og Respekt.

Et af Folkehøjskolens store og gode Navne er gaaet bort, en af vort Lands
bedste Mænd kan det med fuld Ret siges om Nør-
gaard, faa kendte vel Dan-
marks Historie som han og kunde delagtiggøre sine Elever i den. — Nør-
gaard elskede Danmark. Hvor mærkede vi det tit i hans Gerning! En Lykke
var det, at han oplevede 5. Maj. Nør-
gaard var ogsaa i høj Grad en Ungdom-
mens Mand, fulgte med og var med i dens Liv og vilde i hele sin Gerning yde
noget for Ungdommen. Stort fik han ogsaa ydet og givet for sit Folk og sit
Land. Alle gamle Antvorskovelever vil i dyb Taknemlighed og Hengivenhed
ære Mindet om Forstander Fred. Nør-
gaard.

Paa gamle Elevers Vegne

ARNE HANSEN.

Ungdomstiden - den modtagelige Alder.

30. December 1927.

MAN har bedt mig vælge et af min Mands Foredrag til Aarskriftet i Aar. Det har ikke været nogen let Opgave; der var saa meget, jeg kunde tænke mig som en sidste Hilsen fra min Mand til gamle Elever. Naar jeg har valgt dette, har det en særlig Grund. Jeg har i den strenge Tid efter min Mands pludselige Død modtaget saa mange Breve fra gamle Elever, Breve, som viser, at det Baand, som blev knyttet mellem min Mand — maaske maa jeg sige os — og gamle Elever aldrig er bristet. I de fleste Breve mindes man med Tak sin Højskoletid, og i mange Breve kommer følgende: „Jeg glemmer aldrig, hvad jeg gennem Nørgaard modtog i min Højskoletid. Meget af det, som blev sagt, har jeg glemt, men enkelte Ting har bidt sig fast. Dengang forstod jeg ikke altid Betydningen af det talte, men det har ligget og groet i mit Sind, og nu forstaar jeg rigtigt, hvad den Tid har betydet for mig.“

Netop derfor har jeg valgt dette Foredrag, hvori min Mand taler om Ungdomstiden som den modtagelige Alder. Min Mand satte alt ind paa at saa den gode Sæd i de unges Sind, og alle disse Breve vidner om, at denne Sæd har slaaet Rod og baaret Frugt. Tag da denne Hilsen fra jeres gamle Forstander, som mente jer det saa godt, og som var rede til at give jer det bedste i Eje.

Modtag ogsaa fra mig en kærlig Hilsen og Tak for al den Venlighed og Kærlighed, I gennem jeres Breve har vist mig i denne tunge Tid.

GERDA NØRGAARD.

Mon ikke de fleste har hørt om en Samtale mellem Christen Kold og Grundtvig, en Samtale, som blev af stor Betydning i Højskolens Historie.

Christen Kold vilde begynde en Højskole i Ryslinge. Det var i 1851, og om Sommeren drog han saa til København for at tale med Grundtvig om Sagen. Sammen med sin Lærer fra Snedsted Seminarium, Algreen, kom han op til Grundtvig, og Kold har selv fortalt følgende om den Samtale, der nu fandt Sted.

„Da vi kom op til ham, stod han og røg sin Pibe og lagde sin Arm paa Kakkelovnen.

„Det er Kold fra Fyn“, sagde Algreen.

„Aa“, sagde Grundtvig, „er det det!“ Og vi ragede da straks uklar. Jeg vilde have mine Fyre i Skole, naar de var nylig konfirmerede, i en Alder af 14, 15, 16 Aar; men Grundtvig sagde: „Det duer ikke, før de bliver 18 Aar.“

Jeg kan godt huske, at jeg sagde:

„Grundtvig kan ikke vide, hvorledes Bønderne er derhjemme; thi naar de er 18 Aar, har de allerede begyndt at lege Kæreste, ryge Tobak, gøre Pibe- og Urhandeler, og saa kan vi ikke faa dem beaandede.“

„Jo“, sagde Grundtvig, „det kan vi nok.“

„Nej“, sagde jeg, „som jeg har opfattet Forholdet, er min Mening den eneste rigtige.“

Jeg har altid været vis i min Sag, ogsaa naar jeg havde Uret.“

I det hele var Kold vel nok meget selvbevidst. Han sagde tit „Jeg“ og satte dette Ord i Spidsen. Man fortæller, at da den unge Seminarist Kold engang traadte ind i Stuen hos Provst Gabriel Koch i Døstrup, sagde han: „Jeg er Kold“; men Provsten svarede: „Saa gaa dog nærmere til Kakkelovnen og varm Dem.“

Men tilbage til Samtalen mellem Grundtvig og Kold. Grundtvig havde jo Ret. Det er først, naar de unge er kommen ind i den modne Ungdomsalder, at det duer noget at faa dem paa Højskole. Jeg lægger ikke saa meget Vægt paa Tallet 18; men det er rigtigt, at de unge skal være ude over Overgangstiden, inden det duer noget for dem at komme paa Højskole. Men det er ikke sikkert, at Overgangsaarene varer til det 18. Aar. Vi kender vist alle 17aarige, som har overstaaet den, og vi kender maaske ogsaa en og anden, der er over 18 Aar, som endnu ikke er færdig med den.

Grundtvig havde Ret, men hvorfor havde han Ret?

Lad mig sige det saadan: Der er en Evne, som unge Mennesker har i fremtrædende Grad, og det er den: at kunne leve i Forventning om det kommende. Der er jo saa meget, der skal komme, og i Drømme og Forventning lever det. Sig mig en ung Mand eller Kvinde, der ikke nu og da lever i Forventning om den Gerning, det Livskald, der engang skal blive hans eller hendes. Eller sig mig en ung Mand eller Kvinde, der ikke nu og da drømmer om den, der skal følges med ham eller hende Livet igennem. Fattig er den paa Drømme, som

ikke ofte lever i Forventning om Livskaldet og Livsfællen, i Forventning om det kommende.

Naar jeg i en Foredragssal ser en og anden sidde hen for sig selv, borte fra Salen, ikke værende med i det, som foregaar, saa ved jeg nok, at Grundene dertil kan være mange. Grunden kan være den, at jeg staar og taler daarligt, taler i Øst, mens de unge sidder og længes i Vest. — Og Grunden kan da ogsaa være den, at der er falden Ugidelighed over en og anden. Men Grunden kan virkelig ogsaa være, at den, der er borte fra Salen med sit Sind, har et Møde med sin Fremtid, er taget af sine Drømme om det kommende. Og nødigst skulde de unge være saa optaget af Dagens Arbejde og Tidens Larm, at der ikke bliver Tid til at drømme om det kommende.

Hvis man kunde opdrage en Slægt saa eksemplarisk, at den kun arbejdede, spiste og sov, men aldrig drømte, da vilde man spærre for alt Fremskridt. I Drømmen bliver Fremtiden, bliver det nye til. Lad kun Cyklen — paa den er der ingen Drømme — have Lov til at hvile en Søndag Aften, og sæt dig saa, mens Solen daler, ved Havediget og se ud over Mark og Kær og lad Drømmen om det kommende vederkvæge dit Sind. En ung Mand eller Kvinde skal have Lov til at være alene med sin Fremtid. Det er frugtbart at leve i Forventning om det kommende.

Den, der har Øren at høre med, vil nu og da kunne ane dette de unges Møde med Fremtiden, naar en Kreds af unge synger: „Undrer mig paa, hvad jeg faar at se“, Sangen om Udlængselen og Drømmen. De ikke alene synger Ordene, men de lever i Stemningen i den Sang. Jeg har engang været med til at synge den Sang for Bjørnson selv — og vi blev borte i Sangen.

Og ud af denne Leven i Forventning om det kommende bliver det unge Sind spørgende og modtageligt. Naar alt er, som det skal være, saa er der ingen Alder, som er saa modtagelig for Indtryk som de unge Dages Alder. Det kommer ikke og svinder ikke med det samme som i Barndommens Aar. Men Indtrykkene modtages og bliver, og derfor er Ungdomstiden de store Glæders, men ogsaa de dybe Sorgers Tid. Alt præger sig dybt i Sjælen, hvis man er rigtig ung. Man kan engang imellem træffe ældre Folk, som har oplevet meget og anden Slags end det, de oplevede i deres Ungdom, men endnu er de prægede af det, som de modtog i de unge Dage. For det gik dybt i det modtagelige Sind, og dets Præg udslettes vanskeligt.

Det husker jeg da godt fra mine unge Dage, hvis jeg maa have Lov til at tale derom, husker godt, at Sindet var særlig modtageligt. Hvor gjorde ikke

ens Faders Ord Indtryk paa en, jeg synes mere end i Barndommens Dage. Ikke saadan, at jeg nu husker de Ord, der blev sagt. Men de har alligevel virket og ændret Sindets Retning. Det er slet ikke de Ord, der huskes bedst, der altid bliver til mest Velsignelse for en.

Det er den mærkelige norske Præst og Højskolemand, Kristoffer Bruun, der et Sted i sin Bog „Folkelige Grundtanker“ siger, at han de første Aar, han holdt Højskole, overhørte sine Elever i det, han havde holdt Foredrag om. Men han skuffedes. Han syntes, at der ikke rigtig var Magt i hans Tale, — og saa opgav han al Slags Overhøring. Og han fortsætter med at sige: „Jo mere min Tale blev Meddelelse fra Sjæl til Sjæl, des dybere følte jeg, at det vilde være utilladeligt at faa de unge til at fortælle om det, som de for et Par Dage siden havde modtaget. Siger jeg noget, som virkelig gaar ind i deres Sind, saa det bliver noget af dem selv, ja, saa kan de ikke gengive det et Par Dage efter. Men det ligger i Sindet og bliver ét med Sindet, og saa kan det en Dag give Svar, ikke ved en Lærers Overhøring, men give Svar paa de Spørgsmaal, som Livet selv stiller. Hvis mine Tilhørere“, siger han videre, „var i Stand til bagefter nogenlunde at gengive det, jeg har sagt, saa vilde jeg deri se et Vidnesbyrd om, at mit Ord ikke var kommet ind i deres Indre, men var bleven liggende oven paa som noget, der var saaet ved Vejen, at det var opbevaret i Hukommelsen, men ikke modtaget i Hjertemulden.“ — Jo, Ordene, der lød, kan godt have gjort det dybeste Indtryk paa en, selv om man ikke kan huske dem.

Eller jeg mindes en Aften fra min Højskoletid. En fremmed talte. Det kan jo være lige meget med Navnet. Han er nu Provst paa Sjælland og er en gammel Mand. Jeg husker slet ikke, hvad han sagde; men jeg mindes, at hans Tale gjorde stærkt Indtryk paa mig, saa stærkt et Indtryk, at jeg gik mig en Tur alene ude under Stjernerne. — Og jeg husker godt, at jeg sagde til mig selv, at nu skulde det, jeg havde hørt, være en Ledestjerne for mig i Fremtiden. Og der var en mærkelig Glans over den Aften.

Et saadant enkelt Foredrag kan blive bestemmende. Mange af vore Ord rammer jo slet ikke; men om der dog engang imellem var et Ord i en Tale, som blev saadan modtaget, at nu skete der en Forvandling i et ungt Sind.

Ja, det unge Sind var modtageligt, modtog ubetinget. Naar man bliver ældre og sidder og hører, sidder man med Indvendinger og Kritik. I de unge Dage modtager man ubetinget, uden Vrøvl, havde jeg nær sagt.

Eller, ærlig talt, jeg synes ikke, at jeg har haft saa gode Samtaler, som da

jeg var ung. Og har jeg nu en god Samtale, da synes jeg, at jeg igen er helt ung; men saa forhastet og forjaget er Tiden dog vel ikke bleven, at der ikke er Tid til at sidde i rolig Samtale med en Ven og mærke, hvorledes Sindet er modtageligt for den andens Ord.

Eller lad mig dvæle ved et andet Minde fra de unge Dage. Jeg var med den Dag, da Mindesmærket for Modersmaalet blev afsløret i Skibelund Krat. Det var en Sommerdag i 1903. Det skylregnede, og alligevel var der saa megen Stemning om Mødet, der havde samlet et Par Tusinde Mennesker. Bedst husker jeg dog Dagen efter Afsløringen, den følgende Dags Formiddag. Solen skinnede! En Ven af mig og jeg stod over for det skønne Mindesmærke. Og da blev det altsammen modtaget i Sindet. Der nær ved gled Kongeaaen, og bagved var det tabte Land, som jeg kunde se ned til. Der kæmpedes for at bevare Modersmaalet, og nu havde en Kunstner dannet denne „Sprogets Mindesten“, en ung Kvindeskikkelse, som Symbol paa, at Modersmaalet stadigt er ungt, ikke ælder sig som du og jeg, men lever sit Liv fra Slægt til Slægt. Frejdigt skuede Kvindeskikkelsen mod Syd, som vilde den sige: Tiden gaar, og Tiden kommer, Slægter fødes og Slægter dør, men Modersmaalet lever.

Hvorfor gjorde hele Festen og Mindesmærket saa stærkt Indtryk paa mig. Ja, Sindet var ungt og modtageligt; men det er jo ikke blot paa disse rent menneskelige Omraader, Sindet kan være modtageligt og spørgende. Tænk paa en ung Mand, der spurgte og modtog, tænk paa den unge Mand, om hvem der er fortalt i Evangeliet: den rige Yngling.

Der fortælles, at han kom til Jesus og spurgte: „Mester, hvad godt skal jeg gøre for at faa et evigt Liv?“ — Og Jesus svarede: „Vil du indgaa til Livet, da hold Budene.“ — Den unge Mand sagde: „Det har jeg gjort fra min tidligste Tid af, men hvad mangler jeg endnu?“ — Og da er det, Jesus siger til ham: „Gaa nu bort og sælg alt det, du ejer og har, og giv det til de fattige, saa vil du faa en Skat i Himmelen, og kom saa og følg mig.“ Og der tilføjes, at den unge Mand gik bedrøvet bort, for han havde megen Ejendom.

Denne Fortælling findes baade hos Mathæus, Markus og Lukas i lidt forskellige Form; men jeg synes, at den Fortælling, der findes optegnet af Markus, er mest levende. Der staar hos Markus, at den unge Mand kom løbende for at spørge og faa Svar. Og da han har sagt til Jesus, at han har holdt Budene fra sin tidligste Tid af, føjer Markus disse Ord til i sin Beretning: Da saa Jesus paa ham og fik ham inderlig kær.

Han kom løbende. Der var Trang i ham til at spørge og faa Svar. Og nu skal jeg vel vogte mig for at sige, at alle unge har det saadan. Der er tilvisse mange unge, der er optagne af at spørge om helt andre Ting end dem, der spørges om her. Den unge Mand i Evangeliet kom løbende, maatte have Svar i Dag, kunde ikke vente til i Morgen. Der er tilvisse mange unge, der godt kan vente, der Gang paa Gang formaar ved alskens ydre Ting at holde det Spørgsmaal nede, som ogsaa ligger paa Bunden af deres Sind: Herre, hvad godt skal jeg gøre for at arve det evige Liv?

Nej, det er sandelig ikke alle, der har faaet det Spørgsmaal frem over deres Læber. Det er ikke alle, der kommer løbende. Men en og anden ung er der vel, som spørger ogsaa om det og gerne vil modtage Svar og har det unge modtagelige Sind.

Lad mig ogsaa her have Lov til at drage Minder frem fra mine unge Dage. Jeg synes ikke, at der har været bedre Søndage end Søndagene i de unge Dage. Vi længtes efter Søndagen, ikke alene fordi det var en Hviledag og Udflugtsdag, som den nu er bleven i foruroligende Grad, men fordi det var den Dag, vi kunde mødes ved Kirken, og det kommer af, at i de unge Dage kan Sindet være ubetinget modtagende, modtage uden Tvivl og Indvending. Saa deltog vi i Salmesangen, ikke som Tilhører, men som virkelige Deltagere, den Salmesang der lød festligt fra Søndag til Søndag. Saa var der maaske enkelte Helligdage, da Sindet i særlig Grad var modtageligt. Jeg husker Langfredag. Jeg ved, at man engang imellem siger om os Grundtvigianere, at vi gerne vil gaa let hen over Langfredag, den mørke Dag. Det er ikke min Erfaring fra den Kirke, hvor jeg havde min Gang i de unge Dage. Ja, der er maaske ingen Helligdag, der staar saa levende i mit Minde som den. Den Dag havde sin egen stærke Farve, da vi sang Salmen: Hil dig Frelser og Forsoner og samlede det altsammen i det Vers, som er Salmens Midtpunkt.

Du, som har dig selv mig givet,
lad i dig mig elske Livet,
saa for dig kun Hjertet banker,
saa kun du i mine Tanker
er den dybe Sammenhæng.

Og Pinsedag, midt i Sommerens dejlige Tid, da vi altid sang med Glæde:
I al sin Glans nu straalér Solen.

Livslyst over Naadestolen, nu kom vor Pinseliljetid,
nu har vi Sommer skær og blid.

Ja, ogsaa her kan det unge Sind være modtagende.

Saa kan der komme Tider, hvor meget andet fylder Sindet, og det kan nu og da være saadan i Manddommens travle Tid, som om det er kvalt, alt det, der blev modtaget. Men er Ordet modtaget i et Sind, kan det aldrig helt kvæles, er det virkelig faldet i Hjertemuld, lever det.

Er det faldet i Hjertemuld,
overstaar det vel Vinterkuld,
bærer sin Evighedsfrugt.

En og anden siger til mig: Ja, saadan var det for Aar tilbage. *Nu* er der andre Spørgsmaal, som unge er optagne af. Verden er bleven en anden. Nu er det de praktiske Ting, man spørger om. Verdenskrigen har sat Skel, nye Spørgsmaal bryder paa.

Jeg svarer dertil: Jeg ved saare godt, at der er kommen nye Spørgsmaal frem, at Tiden er en anden nu end for 30 Aar siden, at andre Spørgsmaal sysselsætter unge, end dengang jeg var 20 Aar. Men, der er visse Spørgsmaal, de største, som følger Slægt efter Slægt, som nok er gamle, men dog stadig unge, som ikke skifter som Dagens Spørgsmaal, men møder hver ny Slægt. Det er Spørgsmaalene om Liv og Død., om Livets Begyndelse og Livets Endemaal. Kr. Kold talte om disse Spørgsmaal, naar han sagde: Mennesket fægter altid hen i Vejret, naar de ikke faar Klarhed over de tre Spørgsmaal: Hvorfra er jeg kommen, hvorfor er jeg her, og hvorhen gaar jeg engang. Den unge Alder er den modtagelige Alder. Derfor havde Grundtvig Ret og Kold Uret. Saa kan der komme Vintertider i et Menneskes Liv, da meget fryser til, men har man i sin Ungdom virkelig modtaget noget, der er værd at bevare, saa skal det nok staa Kulden igennem.

Jeg skal ikke kommandere Ungdom hen, hvor jeg gerne vil, at den skal vandre for at faa Indtryk for Livet. Det har jeg ikke Magt og ikke Ret til. Men naar man selv i sine unge Dage har oplevet saa meget lyst og rigt i grundtvigske Kredse, saa ønsker man saa inderligt, at der stadig maa være Kraft og Rigdom i denne Bevægelse til at drage Ungdommen. Engang imellem kan jeg med Taknemlighed tænke paa dem, der i mine unge Dage lærte mig at leve, saa jeg syntes, at dette Liv er værd at leve, tænke paa mit Hjem, paa

Ludvig Schrøder, la Cour, Hoff og andre. Og ud derfra gaar hos mig et Ønske om, at unge i vore Dage maa finde Glæde og Rigdom inden for de grundtvigske Kredse.

Der er et Vers, — saare jævnt — der taler om Paavirkningen i Barndommens Dage, i Hjemmet:

Af dig jeg fik i Barndoms Aar
saa megen Sol og Grøde,
i disse lyse Stuer staar
de tusind Minder søde.
Hvad godt der gemmes i mit Sind,
det har du bedt og sunget ind
og dugget med din Taare.

Maa jeg ønske for os, at vi, idet vi tænker paa de unge Aar; ogsaa med Taknemlighed maa tænke paa en eller anden, som gav os af sit Indre, saa vi kan sige:

Af dig jeg fik i Ungdoms Aar
saa megen Sol og Grøde,
i disse lyse Stuer staar
de tusind Minder søde.

Jeg haaber, at der maa være mange unge, der maa kunne sige dette om grundtvigske Hjem, grundtvigske Menigheder og grundtvigske Højskoler. Saa kan denne Bevægelse roligt se Fremtiden i Møde.

FRED. NØRGAARD.

Træk af dansk Digtning fra 1918 til 1946.

BEFRIELSESDAGEN, d. 5. Maj, havde en Lighed med Besættelsesdagen, d. 9. April, deri, at begge Oplevelser i første Øjeblik var næsten ufattelige.

Men efterhaanden som de fremmede Tropper drog bort fra Landet, som Ly-sene atter straaledede ud i Natmørket, mens Frihedssangene tonedede aabenlyst, og Ordene smældede fra Presse og Radio, da alt, hvad Dansk var, af Ondt og Godt, mest det sidste, traadte frem i fuldt Dagsskær, begreb man, at de onde Aar var forbi og vort Fædreland frit paany.

Men da stod det ogsaa klart, at Krigen var endt og Efterkrigstiden begyndt. For os, der har oplevet en saadan Periode en Gang før, maatte det Spørgsmaal melde sig, om den ogsaa denne Gang skulde udvikle sig til en Mellenkrigstid. Vi husker den tyske Statsmand og Filosof Rathenaus Udtalelser, under den første Verdenskrig, om, at den hverken vilde vare 4 eller 7 Aar, men blive en Hundredaarskrig afbrudt af Perioder, som vi kaldte for Fred. Og mange er sikkert tilbøjelige til at give Rathenau Tilslutning, nu langt mere end i 1918. Af Opfyldelsen af en saadan Profeti vil betyde Vesterlandenes, maaske hele Klodens Udslukkelse for Liv kan ikke anses for usandsynligt. Netop det pessimistiske Syn er det imidlertid, som, i Forbindelse med en tabt Tro, kan blive en Hovedaarsag til en saadan Katastrofe. Paa den anden Side er Mangel paa Virkelighedserkendelse ogsaa en farlig Følgesvend i Livet.

Den forrige Efterkrigstidsslægt var i høj Grad præget baade af Pessimisme og Virkelighedserkendelse.

Har man glemt dette, eller aldrig vidst det, kan det konstateres i den righoldige Digtning, som er dette Tidsafsnits historiske Dokument. Og nu, mens vi staar paa Tærsklen til den nye Efterkrigstid, og det, den vil bringe af Digtning som et Spejlbillede af det egentlige i Menneskets Tilværelse, Handling og Opfattelse, kunde det være rimeligt at se tilbage over Mellenkrigstidslitteraturen ved at kaste et Blik paa de sidste ca. 30 Aars Digtning og — Menneskeliv.

Maaske det ogsaa er værd at mindes Johs. V. Jensens Ord om, at kun den, der har Last stuvet op fra Fortiden, har Fragt ind i Fremtiden.

1941 betød en Revolution for dansk Digtning, fordi dette Aarstal bragte en Revolution i Menneskesind og Menneskeopfattelse.

„Nu slukkes Lysene overalt i Europa, og de vil ikke blive tændt mere i vor Tid,“ udtalte den engelske Udenrigsminister i 1914. Og en saadan Mørklægning præger da ogsaa Litteraturen fra hin Dato til denne. En pessimistisk Digtning, men realistisk, sandfærdig og redelig.

Krigen blev et blødende Slag i Ansigtet paa den herskende liberalistiske Menneskeopfattelse. Troen paa, at naar blot Mennesket udviklede sig i Frihed under ordnede Ansvarsforhold, vilde Godheden og Fornuften altid styre, viste sig at være en Fejltagelse. Og Ideen om den herskende europæiske Kultur som et solidt Fundament for Menneskelighed saavel som Opfattelsen af gensidig Tillid som noget baade værende og bærende viste sig tilsyneladende ogsaa at være forkert. Deraf fulgte, at Tanken om en stedse voksende Idyl i en stedse mere idealistisk Verden, paa Vej mod det tabte Paradis, maatte ændres.

Kendsgærninger slukkede Lysene og bragte Kaos.

Og selv om den første Krig officielt var sluttet den 11. November, Kl. 11 Formiddag i det Aar 1918, saa sluttede ikke dermed Krigen Følger. De sluttede aldrig. Da Litteratur for at være ægte maa skabes af sin Tid og spejle denne, maa den ogsaa rumme Tidens forskellige Ingredienser ogsaa dens tabte Tro og dens kaotiske Forvirring. — Vil man søge til den ægte Litteratur, der var, før det tabte Land i 1914, kan der henvises til den norsk-danske Bjørnson. Og nu og da kan det nok være tiltrængt at forfriske sig selv og sit Sind i Samvær med Thorbjørn paa hans Vej mod Solsiden og med Øjvinds bestandigt nye blinkende Haab for Øjet. Men vor Tid kan ikke give Muligheder for en ny Bjørnson.

Litteraturen efter Krigen begyndte med en Efterkrigstidsdigtning og endte som en Mellemkrigstidslitteratur. Og trods en ny Krig, Besættelse og Befrielse, staar den endnu i Dag paa dette Stade.

1932 skrev en 18-aarig ung Pige, Bodil Eriksen, en sober lille Roman med Titlen „Vi fra 1914“. Den fortæller om dem, der blev født i det første Krigs-aar, og for hvem Tiden ikke var noget unormalt. Og skønt Bogen paa en typisk Maade repræsenterer dette Slægtled (og de nærmest følgende), der hverken kunde eller vilde forstaa de unge, der netop i deres Opvækst var blevet slaadet ud af den Katastrofe, der havde sit officielle Udgangspunkt i Fyrstemordet i Serajevo den 28. Juni 1914, træder Slægtskabet dog tydeligt frem. Og

jo ældre disse Krigs- og Efterkrigsbørn blev, jo tydeligere blev Familieskabet kendeligt, selvom Styrken og Evnen til at fatte kunde være en Kende forskellig fra de ældres.

De, der havde oplevet de gode gamle Dage, ventede med Længsel paa Freden. Og da den endelig kom, lød vel ogsaa en Jubelfanfare hist og her. Jeg var selv paa det Tidspunkt en ikke altfor voksen Dreng, og en af mine første Tanker var, at Konditorkagerne, der var kommet op i en Pris af 17 Øre, nu atter vilde blive til 5-Øres Kager. Det skete ikke. Tiden blev aldrig den gode gamle. Værdier var og blev omvurderet paa andet end Kager, paa økonomiske Forhold som Helhed, paa moralske Omraader, delvis paa religiøse og andre aandelige Synspunkter. Det faste blev flydende, gerne negativt. Tekniken var blevet et Alfa og Omega. Dens Kraft og Fart blev sat i Højsædet. Mennesket havde ikke Lyst, Tid, Evne, Forstand til at være Menneske mere. Dog Væsen nok til at søge efter en Slags Lykke og Hygge i Lysten, en Lyst, der ogsaa paa andre Omraader end det erotiske udviklede sig i Retning af Perversitet.

Emil Bønnelycke var Efterkrigstidens store danske Digternavn. For ham, som for alle, der betragtede ham som en Fører og Profet, stod den nye Fredstid som en nyskabt Morgenrøde, en Aurora, bag hvilken Lykkelandet laa. Romanen „Ny Ungdom“ skulde være en Slags ny Bibel. Rimeligt at Hovedpersonen er en Arkitekt, der vil bygge nye, tidssvarende Boliger. Men før Bogen blev færdig, og før Arkitekten fik bygget nogen af sine ubeboelige Huse, var denne Asfaltens Sanger og Staalets glade Poet selv gaaet over i Mellemkrigstidens Brigade. Og dermed, fra Midten af Tyverne, er Efterkrigstiden faktisk ophørt at eksistere og Mellemkrigstiden begyndt. Bønnelycke endte sit „Førerskab“ i „Flugten til Ægypten“ og Flugten fra Kreditorerne, fra den nye Tid og fra sig selv. Desværre er han vist havnet i Skraldespanden. Desværre, ja, for bag al den forlorne og skrigende Hyldest til den nye Funkistid laa alligevel, hos denne følsomme Sanger, en god Portion dirrende Menneskelighed, sød Poesi og gammeldags Længsel. Det undlader ikke at stikke Hovedet frem i „Ny Ungdom“, i „Lokomotivet“ og navnlig i den — trods nogen Sentimentalitet — henrivende Kærlighedsnovelle „Joscha Ogoll.“ Længsel kædes sammen med en Drøm om den tabte Tid og pines ud til Harme dels ved Afmægtigheden over ikke at kunne genvinde det bedste af det tabte, dels mod dem, der brød Idyllen. Og i dette rummes Bestanddele som Skønhed, Kærlighed, Tro. Mest lidenskabeligt finder vi dette udtrykt hos den da purunge Lyriker Olaf Gynt, f. Eks. i Digtet „Til Verdenskrigens Mænd“:

Den Klode, I gav os, da Krigen var endt,
var Aske og Emmer, hvor Steder har brændt,
et raadnende Legem, befængt og betændt.

Vi trode, I gav os Alverden paany
saa blændende lys og saa nyfødt kry
som selve det smygende Foraarsgry.

Vi trode, at Jord, som har drukket vort Blod,
blev frodig og givtig, en Fremtidens Flod
af skabende Længsler og krævende Mod.

Da Røgen drev bort, tog den Synerne med.
Der stod nu Europa i Pjalter og Fred
som efter et tordnede Uværsskred.

Men hvor var der Penge og Ungdom og Ild?
Nu kom der en Morgen — men skumringsvild.
Nu kom der en Horde — men graadig og snild.

Hyæner, Sjakaler, som snager i Lig,
sprang frem med et skingrende Sejrsskrig
med Øjne af Løgne og Pelse af Svig.

Det var, som de skød af den kulsorte Jord,
et myldrende, stinkende Fremtidsskor,
som vilde Skarntyder paa Brandtomt gror.

Nu hilser vi Dagningens sodgraa Skær —
aagud, er den straalende Fremtid nær
for Ungdommens eller Sjakalernes Hær?

Hvor Jorden var Agre for Arbejd og Lyst,
der hærgedes Kloden af taabelig Dyst,
der gaber en øde og glanende Kyst.

Nuvel. Vi skal huske jert Navn, jer Daad,
I Mænd, som gav Hoben elendige Raad
og skabte en Slagmark af Blod og Graad.

Og gav os, aah, hæslige Haan og Spot!
et Liv, der blev dræbende graat i graat;
en Grav, en Ruin af et kejserligt Slot.

Jer Saga — den prenter vi hævnende nu.
Vi kommer jert bristende Spil ihu
og rister en Saga af Angst og Gru.

I tog af den store, usynlige Haand
en Verden i Foraarets Klædebon,
men fyldte dens Riger med Hadets Aand.

Jer Saga skal skrives saa hed og kold,
Fordømmelsen følge jer tusindfold
og gives den fjerneste Slægt i Vold!

Og vi, som er unge, som staar i Dag
og hejser vort rødmende Sejrsflag
paa Arbejdsløshedens og Sultens Vrag.

Vi nævner jer Skare med sort Foragt
og slænger paa Baalet jer Flitterpragt
den hullede, stolte Soldaterdragt.

Ja, meget var slaet ihjel i de faa Krigsaar, Slægtleds Arv og Gerning. Man dræber ikke Mennesker i Aarevis, man præker ikke Had og Hævn og Blodtørst og Dødsstraf i ret lange Tider, før ogsaa Tro, Tillid, Kærlighed og Menneskelighed, der undgik Granaternes Øden, faar dybe Saar, og adskillige Medmenneskelighedsspirer rives op med Rode.

Men fra den Del af hin Slægt, hvor disse Bestanddele blev værnet, fremsteg en angstfuld Hvisken som en Bøn om det gode og sande, og den hævede sig op i et Krav om Kærlighed. Ofte blev Harme, Angst og Krav et Suk derefter, som i disse, tre sidste, Strofer af Gynts Digt om „Kærlighed“:

„Aah, er der ikke Lægedom og Lise!
aah, kan jeg ikke løsne med et Ord
fra Fattigdom og Sult jer Børn af Jord,
som kunde føde klæde og bespise
langt fler end jer! Aah, kan jeg intet gøre,
forslidte Søstre, Brødre uden Hjem!“
„Lad kun din Røst, den frygtelige, høre!
Flæng Herskerkaabens gyldne Purpurbræm!
Syng straalende om Kval, som dog tør trodse!
Syng ud din Sjæl, saa rigt, at du forgaar!
Slyng Sangens Sten mod Dommerstolens Tosse,
som giver Straf til Lægedom for Saar.“

Ny Kraft flød frit som Blod i mine Aarer.
 Jeg raabte: „Sjæl du stærke, lyse, fri,
 spræng Sommerfuglehylstrets Tyranni
 og stig, du elskende! De hede Taarer,
 de knyttede og magtesløse Næver,
 Skrig, som forstummede i Trældoms Nat,
 har mine Ord med Lynets Kraft besat!
 Jeg beder ikke mer om Fred! Jeg kræver!
 Jeg kræver Lærere med gode Tanker,
 Nationer samlet ved en Længsels Baand,
 hver Handling straalende af Lysets Aand.
 Dør dette Hjerte førend frit det banker?“

Den græd endnu, den mørke, triste Stemme.
 Selv græd jeg ogsaa, men af Fryd og Harm.
 Jeg følte mig saa stærk, saa kold, saa varm.
 Hos dem, der knægtes, føler jeg mig hjemme,
 hos dem, der drømmer om en bedre Tid,
 om enkle Tanker og om Arbejdsdage,
 som ikke plettes af fortryktes Klage.
 „O, Menneske,“ jeg hvisked, stærk og blid:
 „Alt, hvad jeg evner, magter, tør og ved,
 skal kastes paa dit Baal som Ved, der fænger,
 og naar jeg selv ej lever hos dig længer,
 jeg lever i din Kraft og Kærlighed.“

Og Tankerne gaar mod Kærlighedskilden, mod ham, der bar Alverdens Svnd, og som gav sit Liv i Kærlighed til Menneskeslægten. Saadan bliver den første, ægte og stærke Mellemligstidsdigtning herhjemme kristeligt præget, omend ud fra en krævende, mere end ydmyg Tankegang og ikke helt uden Tvivl. Ofte ses det som en Spejden efter Guds billedet i Menneskehjertet efter Gudsmærket paa Skabningens Pande. Gynt og især Nis Petersen fandt Billedet bag Barnets klare Øjne. Deres Tro paa Børnene gav et Glimt af lyst Haab i Virkelighedens ellers sorte Verden.

Jeg vælger at citere nogle Strofer af det Digt, Nis Petersen selv kaldte sit bedste, „Brændende Europa“:

Og her — midt i Larmen
 disse altfor udtryksfulde Øjne
 paa disse smaa
 som ved alt.

Lad os blot endnu engang
skændes om Skylden for Krigen.
De smaa vil lytte sørgmodigt
overbærende...

For de ved
— tværs gennem Flommen af Ord
— at her
— af Hovmodet, Misundelsen og Hadet
i mit frygteligt skidne Sind
groede Krigen
som en hæslig Blomst.

Er der endnu Mennesker, som kan bede
hvorfor forener de da ikke deres Hjerters
Vaande i et Skrig som ryster Himlen
(hvis der er en Himmel!)
Hvorfor hulker de ikke:
— Gud — almægtige — skrab os bort —;
tag den Klump Skarn, der er i vort Bryst, væk:
— udslet os af den Jord, vi har misrøgtet
— knus os midt i vore Gerningers Usselhed
i de Lande, vi førte mod Afgrunden.
Og lad en ny Slægt vokse op
uden Minde om vor Skam
— en Slægt af de smaa Børn,
hvis Vugger i Gaar og i Dag
har duret over Gulve
i Polen, Rumænien, Tyskland, England...

Men om dette ikke er muligt
— saa lad de smaa Børn forbarme sig over os
— og lad dem laane os af deres Renheds og Uskyldheds Rigdom
— en Skærv til Tæremønt af deres Øjnes Sandhed
— og giv os din Fred.

Men netop paa Baggrund af den inderlige og dog tvivlende Tro og paa den sikre Forvisning om Renheden og Uskylden bag „de smaa Børns Smil“, som Nis Petersen har ladet sig fylde af, bliver der et forsonende Skær over hans bitre Digtning. Begge hans Romaner, den ret tunge „Sandalmagernes Gade“ og den noget lettere „Spildt Mælk“ er ikke blot historiske Aktsstykker fyldt med levende Mennesker, men det er ogsaa Domsbasuner over Europa; tillige

har de dog Toner om Livets Hellighed, thi om denne var Nis Petersen aldrig i Tvivl, men han var heller ikke i Tvivl om, at det bar mod Afgrunden. Han kunde nu og da flamme op i en hidsig Kamp for Livet, sit eget, Frihedens, Menneskehedens, Verdens — men han gav op igen som en træt Mand af Kamp mod en knugende Overmagt. Saaledes bliver hans Digtning, Tristhedens Digtning med enkelte lyse Blink og varme Smil.

Helt uden saadanne Glimt er Tom Kristensens og Jakob Paludans Romaner.

Den tidligere nævnte Tysker Rathenau talte om dette Aarhundrede som den vertikale Folkevandrings Tid, hvormed han mente Underklassens March imod Toppen. Dette Problem i en lokaliseret og periodisk Nøddeskal behandler Tom Kristensen i „Livets Arabesk“. To Samfundsgrupper kontroneres med hinanden, Burgoiasiet under en vis, fantastisk, Dr. Baumann og saa Proletariatet med de dertil sluttede Skøger, Alfonser o. l. Individier. De sidste erobrer efter en blodig Kamp Gadens Barikader og bagefter Strandvejsvillaeerne, hvor de straks kaster sig over de fyldte Fade og Flasker og leger Burgøjsere i deres Sind. En Samfundsskildring, der i Desillusion og Foragt kun har faa Sidestykker, en fuldgyldig Haabløshedens Mellemløstidsbog, der kun med meget god Vilje lader ane Muligheder af en Tro paa en eller anden Art hellig Kommunisme eller en eller anden Art Jesus. Noget lignende kan siges om hans to andre Romaner. „En anden“ handler om Dansk-Kineseren Valdemar Rasmussen, der sidder i Shanghai og genoplever sin Fortid saavel i det fremmede Land som i Barndomsbyen, København. Han flygtede fra Livets Snavs og Uterlighed og dets evige Voldtægt mod alt og alle derhjemme i Baghuset; men det hele blev blot en Jagen efter Skygger, mens hans Sind blegedes og hans Sjæl sortnedes. Han blev vel en anden, men denne anden var en haard, kynisk og brutal Forretningsmand, og samtidig blev han ved med at være den samme, den voldtagne Dreng fra det skidne Kvarter og de skidne Menneskeomgivelser. Man flygter ikke fra noget — heller ikke fra 1914—18-Perioden! Den store Roman „Hærværk“ er et Bekendelsesskrift, en Skildring af københavnske Journalist- og Kunstnerkredse (Tom K.s Omgangskreds). Den er et Tidsdokument af betydelig Værdi. Her er ingen Last fortiet, ingen Menneskelighed reddet. Det er Undergangens Slægt, der træder frem i skarpeste Relief. Det er det endelige Aktstykke om Ungdommen, „der maatte snuble i Starten“, fordi den ikke ejede Tro som et Sennepskorn, bortset fra de Mindelser, der træder frem i Fuldmandssnak. Den maatte snuble, fordi den ikke havde Tro paa Livet eller Døden, fordi Krigen, og hvad dermed fulgte, havde

slaaet Grunden væk under dens Fødder. For Tom Kristensen at se, er der ingen Ting at tro paa, og der er intet, der er noget værd, ikke engang det — navnlig nu — saa lovpriste Mod. I Digtet til den forulykkede Veninde, Faldskærmsudspringersken Emilie Sannom siger han: „Modet er sjældent, Veninde, og det er ingen Ting værd.“

Men er Tom Kristensen den fødte Fører for Mellemligstidsungdommen, saa er Jacob Paludan den kaarede Høvding. Hvor Tom Kristensen gav op og — som Nis Petersen — dømte sig selv til Undergang sammen med sin Slægt, har Paludan stedse bevaret Liv i Kraft af sin Menneskeforagt. Dertil kommer, at Paludan, modsat de andre, kan frynse Helheden ud i Detaljer. Og bag hans Kynisme lurer let synligt den Længslens Gave, som de andre søgte druknet i Whisky, og Paludan vedkender sig hellere end gerne denne Gaves Værdi og Tilstedeværelse. Paludan fornægter — ligeledes stærkt modsat de andre, navnlig Nis Petersen — Fællesskabet med Massen, „den dumme Hob“, der med Piber og Trommer taktfast marcherer Undergangens Vej. Og saa sikkert, som han selv siger Nej til Makkerskabet, kundgør han Marchens Endemaal. Trøstesløst, ubarmhjertigt, haardhændet aabenbares det vildførte, forløjede Menneskes Elendighed og Fallit. Han haaner alt og alle, der hører Tiden til, ogsaa enhver Form for Optimisme; han ser ingen Grund til en saadan. Alt er Materialisme, Raaddenskab, Ondskab, Taabelighed. Lykken er kun med de ansvarløse, sjældent er Skæbnen nogen gunstig, aldrig dem, der fortjener det mest. Ondskabens Sejr er fuldkommen. En komplet, begsort Pessimisme. Og det er ikke blot Krigen, der skal have Skylden; thi den kunde han lige netop bære paa Betingelse af, at alle bagefter forenedes i et stort Opbygningsarbejde. „Det, der skete siden 1918 slog en Skrue løs i mig, den, der skulde holde det hele sammen.“ Det, der kom af saakaldte Fremskridt og Nyskabelser, og som af mange, bl. a. Bønnelycke, lovpristes højt, giver Paludan Pokker i. Han ser den store Svindel, der breder sig med den kapitaliserede, internationale Presse, Radio og Film. Og han venter, at Amerikanismens Sjælemekanisering knuser den gamle Individualisme, at Kulturtilegnelse, Karakterudvikling, Personlighedspræg af enhver Art gaar samme Vej. Penge og Nemhed er Tidens Slagord. Død og Fordømmelse vinker forude.

Igennem al denne Elendighed toner Billeder frem af gamle Tidens Sandhed, derunder af den, nu saa forkætrede, Idyl, der byggede paa Menneskelighed og Anstændighed. Men over hele Forfatterskabet breder sig en knugende Længsel efter Poesi, Trofasthed, Kærlighed, ja og lidt god gammeldags

Hygge og Stunder til lidt naturlig Udfoldelse af menneskelig Lune og Lunhed.

„De vestlige Veje“ henter sin Handling fra Amerika, Landet, hvor Forfatteren selv paa nært Hold oplevede Amerikanismen. I „Søgelys“ viser han os Verdenskrigens sande Ansigt, symboliseret i den hjemvendte Soldaterhelt, der maa stjæle for at kunne leve, og som har opdaget, at alt det, han satte Livet i Vove for, var Løgn. „En Vinter lang“ er en stilfærdig og smuk Bog om Ensomhed og Skuffelse. „Fugle omkring Fyret“ er maaske Paludans mest populære Bog. Han viser i denne, at Menneskene er som Fuglene, der stræber mod Lyset, men knuses af netop det Fyr, der skulde advare dem mod at gaa tilgrunde. Ethvert tilsyneladende vejledende Lys er kun Blændværk. „Markerne modnes“ er vist den tristeste af alle danske Romaner. Veghed, Ondskab og en grum Skæbne forener sig til det dræbende Slag, efter en lang pinefuld Martren, mod den eneste af Bogens Personer, der rummer menneskelige Værdier. De andre svømmer i nogen Grad ovenpaa, takket være deres Slethed. Bedst lykkes Livet for Vennen, der er fuldkommen rensset for alle gode Egenskaber. „Jørgen Stein“ er Paludans Hovedværk. Det er et mere alment Tidsbillede end Tom Kristensens „Hærværk“, en førstehaands Karakteristik af Provinsens og Hovedstadens Danmark under Krigen og Tiden, der fulgte. Men naturligvis en Undergangsbog. Skildringen af Nanna og flere smaa poetiske og menneskelige Træk af de bedre bevirker, at den ikke faar det triste Skær over sig som „Markerne modnes“ — især naar man undlader at opfatte Slutningen som blodig Ironi. „Jørgen Stein“ er vor Tids „Lykke-Per“, og den vil komme til at staa paa Række med Pontoppidans pessimistiske og revsende Bog, ved den dens subjektive Sanddruhed vil den maaske endda rage op over denne. Den er saaledes Hovedværket i det sidste Slægtleds Litteratur.

Paludan har skabt nogle af de skønneste Kvindeskikkelser, som dansk Digtning ejer. Han har givet Læserne af sin egen rige Glæde over Kunsten. Han har fornyet Trangen til at længes efter Skønhed, Sandhed og Liv. Derfor bliver dette Forfatterskab, trods dets bundløse Pessimisme, det mest positive af Mellemløstidens stærkt personlige Digtning. Det er positivt trods Forfatterens negative Indstilling, ikke mindst over for Fremtidens Slægt, Ungdommen, om hvilken han ellers siger: „Jeg giver ikke en sur Sild for Ungdommen. Den har ingen Storm i sig. Den vil giftes og sætte Bo. — — Den kan sporte, saa galt den vil. Ung er den ikke, den er kneben og uden Varme, den sparer sammen og tænker paa i Morgen. — — Hvor alle Ynglingelængsler er propmættede, der udskilles bare Smaaborgerfornuftens Grums. — Man gifter sig.“

— — Endnu kunde af den udprægede Mellemligslitteratur nævnes flere andre, men lad mig nøjes med et Par Efternølere; Harald Herdals „Tusmørke“ og Johanne Buchardts „Der gaar ingen Vej tilbage“ er, trods deres fortræffelige Egenskaber, kun blege Spirer ved Siden af de andre fyldige Blomster. De første er skrevet med Hjerteblod, hvor de sidste er trukket op med fin Erindrings- og Indlevelseskunst — uden at være Kunst som Nis Petersens, Tom Kristensens og Jacob Paludans klassiske Værker.

Det vil være naturligt lige at nævne de folkelige Romaner, der ogsaa hører Efterkrigstiden til, og som bl. a. skildrer det landlige Miljø og Dansen om Guldkalven, f. Eks. Frederik Poulsen „Et Midasdøgn gik over Landet“ og navnlig Andersen Neksøs „Midt i en Jerntid“ og Thomas Olesen Løkkens „Niels Hald“-Bøger. De er Sandhed, men ikke Sandheden, de er spændende og levende, men ikke evige, de er nemme at læse og nemmere at glemme end „Hærværk“, „Jørgen Stein“ og „Brændende Europa“.

Ogsaa Erling Kristensens oprørske og harmdirrende, stærkt realistiske Skildringer hører — med deres voldsomme, overdrevne Opgør mod Bonderomanikken — denne Periode til.

Efter den udprægede Mellemligsdigtning kommer saa Bøgerne af Generationen fra 1914, de Forfattere, for hvem Krigen var andenhaandspræget, de, der resignerede paa mangt og meget, som vel fandt Tilværelsen graa, men ikke sort. De reflekterede mere over Tingene, end de brækkede deres egen Sjæl op. De byggede lidt hist og her, Pindebrændearbejde som oftest. De skrev med dygtig Penne, hvor de andre brugte rødt Hjerteblod og sort Sjæletusch.

Det er den lange Række af habile Skribenter, der kan deres Haandværk dygtigt, og som har positive Maal med deres Digtning, selv om deres Sinds Graahed og deres Meningers Mangel paa Dybde (ingen Regel uden Undtagelse!), ofte kan faa det til — for mange — at se negativt eller ligegyldigt ud, hvad de præsterer.

Her kan i første Række nævnes Mogens Klitgaard. Han er ikke blandt de største Digttere eller dybeste Tænkere. Men han ejer en sjælden Evne til at behandle Sprog og Emne paa en elegant og fængslende Maade, og han formaar at stille Hverdagslivets Problemer klart og inciterende frem. Det gælder ikke mindst for den filmatiserede Radioroman „Elly Petersen“, Bogen om den unge Pige fra Bangsbo Strand, der af Films og forløjet Ugebladsromantik er lokket ind til Hovedstadens hektiske Liv. Elly Petersen er Typen paa Tusinder af unge Piger, og hendes Skæbne er et Hverdagseksempel. Bogen er i sig selv

en klar Film fra Virkelighedens almindelige Verden. Spørgsmaal om Provins og Hovedstad, Ungdom og Erotik, Forlorenhed og Naturlighed, Miljø, Medmenneskelighed og meget andet løfter denne Bog op paa solidt aktuelt Plan og bevirker, sammen med dens behagelige Form for Spænding og dens nemt læselige Sprog, at den bliver en værdifuld Bog for den lidt modne Ungdom.

Lige saa kendt af Navn som „Elly Petersen“ er antagelig Klitgaards Debutbog „Der sidder en Mand i en Sporvogn“. Den handler om den krakkede Manufakturhandler Lundegaard og hans Familie. Lundegaard er tilsyneladende et lidt pjokket Individ, der bestandig balancerer paa den knivskarpe Kant mellem Frihed og Fængsel. Men Forfatteren viser, at selv hos de mest sølle Individer ses nu og da et Glimt af det kongelige Sind og det ukuelige Mod. Og Samfundet har til Opgave at skabe bedre Vilkaar for dettes Udfoldelse. Et lignende Synspunkt træder frem i det lille historisk-erotiske Genrebillede „Balade paa Nytorv“ og i „Pamper“ romanen fra Frederik d. 6.s Tid „De røde Fjer“. „Gud mildner Luften for de klippede Faar“ er en frisk Opdragelses- og Vagabondroman. „Den guddommelige Hverdag“ er en blodig Ironi over Tiden og dens Foreteelser og Forhold. Mogens Klitgaards Forfatterskab, i Særdelshed den sidstnævnte Bog, er for saa vidt en desillusioneret Digtning, men i nogen Grad modvejes dette baade af det lyse og lette Sprog og af den Medmenneskelighedens Forkyndelse, der er Forfatterskabets Grundtone. Svagheden hos Forfatteren er hans Mangel paa Forstaaelse af Menneskesindets dybe og afgørende Kamp mellem Ondt og Godt, det der er med til f. Eks. at gøre Tom Kristensens Digtning til sand Litteratur, hvor Klitgaards er fin Reportage og god Hensigt.

En Hverdagens glansløse Skildrer er Leck Fischer, blandt hvis talrige Romaner især maa fremhæves „Det maa gerne blive Mandag“ og „Hvorfor i Morgen“.

Af de mange Forfattere, der fortrinsvis skildrer Barnet og dets Kaar, maa naturligvis nævnes Knuth Becker, der nu har skrevet flere Tusind Sider om Kaj. De to første Bøger „Det daglige Brød“ og „Verden venter“ er de mest værdifulde og interessante. Ikke noget helt almindeligt Forfatterskab er skabt med Hans Kirks Trilogi: „Fiskerne“, „Daglejerne“, „De nye Tider“. En moderne Udviklingsroman. „Fiskerne“, der skildrer en jysk Koloni af Missions-Fiskere, er, sammen med „Jørgen Stein“, den betydeligste af de Romaner, de sidste 25—30 Aar har frembragt. Trods dens Mangel paa egentlig stærk

Handling er det en Bog, om hvilken man efter endt Læsning uvilkaarligt vil udbryde: „Den er knagende god!“

Ogsaa Erik Bertelsens „Harbørefolk“, „Redningsbaaden“ og „Folk paa en Fabrik“ fortjener at nævnes.

Uanfægtet af Krig og Kriser skriver Sigurd Elkjær stadig sine stærke, positive folkelige Romaner. Den sidste hedder „Nyt Liv“.

Og den helt unge Digtning har gode Repræsentanter i Per Schaldemose og Tove Ditlevsen. For den førstes Vedkommende maa især nævnes Romanen „Det er bare os“, hvori paa en personlig og følelsesfuld Maade gives en Skildring af Ungdommens Leben, Vilkaar, Mangler, Længsler og Drømme. I „Barndommens Gade“ fortæller Tove Ditlevsen om et Barndomsliv i en københavnsk Sidegade og afslutter det med den unge Piges Drømme og om hendes Rod i Miljøet. I spinkle, fine eller i stærke impulsive Digte giver hun noget af Tidens bedste Ungdomslyrik, f. Eks. i Digtsamlingen „Pigesind“. En Hovedopgave for alle de nævnte Digttere og mange, mange flere, er at finde den Vej, Johanne Buchardt har afstukket i sin stærke og gode Roman „Guds og Menneskers Ager“ og som Michael Tejn har rejst en Vejviser ved med sin filosofiske, psykologiske og skønne Bog „Den glemte Vej“, som er den, hvorpaa de vandrere, der ikke dømmes og ikke fordømmes, men viser Menneske Barmhjertighed.

Fører Digtterne os ind paa denne Vej, er de sande, men ogsaa stærke Hærførere. Men under Forsøget paa dette er det ikke ligegyldigt, om Mandskabet er villigt eller uvilligt, om det er en stor dum og stædig Hob eller et frivilligt Fællesskab af villende Individualister, hvis Maal er at leve Livet fuldt og helt til Guds og Menneskers Vilje og Ære, til Folkegavn og Menneskegrøde.

„Den, der er uden Drømme, sejler med Lig i Lasten“, og den, der er uden Læsning, kan nemt faa det som de Skibe, der efter Krigen kom tomme hjem fra England, fordi man ikke havde faaet udfærdiget Indkøbstilladelse til haardt tiltrængte Værdier.

Og lad mig slutte denne Artikel for de læsende med at gengive et Par af den afdøde danske Filosof Høffdings Ord om Bøger: „At læse en god Bog er som at tale med en god Ven, der bringer os Budskab fra fjern og nær“. Og „Verden bestaar ikke mindst i at finde det store midt i det smaa. En god Bog gør os derfor ikke fremmede for Livet, men kan netop bringe os nærmere i Forhold til Livet ved at betinge os Forstaaelse og ved at vække Sansen for alt stort og godt. Mangt og meget, der hidtil stod paa tilfældigt eller ligegyld-

digt eller som besværligt, kan vi nu lære at vurdere efter en større Maalestok end den tilvante“.

Og endelig et udenlandsk Citat: „Hottentotter og Genier kan klare sig uden Bøger. Jeg kan ikke“.

H. P. HANSEN.

Fra Frihedskamp og Befrielse.

VI har alle i disse Aar haft Oplevelser, vi ikke glemmer, om vi saa bliver hundrede Aar. Enhver, der i disse Aar har været vaagen og følt Undertrykkelsens Pine, har oplevet, hvad det vil sige at høre til et Folk, har oplevet et Fællesskab, der lod partipolitisk, sociale og økonomiske Skel træde langt i Baggrunden som noget smaat og ubetydeligt i Sammenligning med det, Kampen gjaldt: Frihed og Fædreland.

Disse Oplevelser har vi ikke alle faaet paa samme Maade. Som Forholdene laa, kom Begivenhederne ikke alle ind paa Livet i samme Grad. Der var Egne, hvor man følte Undertrykkerens Støvhæl saa at sige daglig, og andre, hvortil kun svage Dønninger naaede. Modstanden maatte ogsaa forme sig forskelligt, for nogle blev det den aktive Indsats ofte med den personlige Frihed, Hjemmet, ja selv Livet som Indsats, for andre kom Modstanden til at bestaa i at sige Nej til Fristelser fra Fjenden, af hvad Art de nu kunde være, og slutte op om det Arbejde, der blev gjort for at styrke vort Folks danske Sindelag. Folkehøjskolens Maal og Arbejdsformer gjorde det naturligt, at den fandt sin Plads i dette Arbejde, dels paa Skolen, blandt Eleverne, dels ude i Forsamlingshusene ved disse Aars gode Samvirkemøder og ved mundtlig og skriftlig Meddelelse af det Nyhedsstof, Aviserne ikke kunde bringe, men som var nødvendigt for at bevare Sammenholdet mod Tyskernes Forsøg paa at slaa Kiler ind i Folket. Men mange af Højskolens Lærerkræfter fandt ogsaa deres Plads i den aktive Modstands Rækker, og mange gamle Højskoleelever Landet over følte det som en uomgængelig Pligt at være med i Kampen for at vælte den tyske Kolos.

Der har i Tiden siden Befrielsen været rejst Kritik imellem disse forskellige Former for Modstand, der har vakt en hel Del Bitterhed. Det maa vi se at komme over. Begge Former har været nødvendige, og det gælder nu om, at vi finder sammen igen i fælles Vilje til at værne det vundne og fastholde Oplevelsen af Fællesskab om det danske. Den tyske Modstand er borte, men Sløvheds, Ligeledheds og Materialismens Modstand bestaar stadig. Dér skal de

samlede Kræfter sættes ind. Og saa takker vi for det ildnende Forbillede, de Mænd og den Ungdom gav, der i Farens Stund viste, at Folk og Fædreland var dyre Ofre værd.

ERIK B. NISSEN.

Nedenfor fortæller to gamle Elever om Oplevelser fra Frihedskamp og Befrielse.

Anker Hedemark (Elev 1930—31), der er Gaardejer i Rindum ved Ringkøbing, blev i „Dansk Folkestyre“ interviewet om sine Oplevelser som Sabotør. Med hans Tilladelse aftrykkes det her.

En Sabotør fortæller —

Anker Hedemark fortæller, at han og hans Kammerater har været med i Arbejdet, siden Oprettelsen af M- og S-Grupperne begyndte. Da deres Instruktør blev taget af Gestapo og ført til Frøslevlejren, gik der et Stykke Tid, hvor de var uden Forbindelse med Ledelsen, men saa blev Kontakten genoprettet, og da Gruppen fik Valget imellem M. og S., valgte den S., fordi det var der, der var mest at gøre paa det Tidspunkt, Valget skete.

Jeg skulde modtage et større Parti Sprængstof, som skulde fordeles til forskellige Depoter paa Egnen, fortsætter Anker Hedemark, men jeg havde forlangt 2—3 Dages Varsel. En Dag blev der imidlertid ringet, at der om et Øjeblik vilde komme en Lastbilfuld Kartoffler og Glaskasser, og saa var jeg nok klar over, hvad det drejede sig om. Paa det Tidspunkt var der tyske Soldater indkvarteret i den ene Fløj af Gaarden, og Lastbilen kom ved Dagslys, saa Modtagelsen var lidt vanskelig. Der stod netop tre tyske Officerer i Indkørslen, hvor Chaufføren skulde ind med Bilen, men der var ikke andet at gøre end at køre forbi dem og ind i Laden, hvor det hele blev læsset af og skjult under Halmen. Der var Sne paa Jorden, saa det kunde ikke graves ned, men maatte blive i Laden, til det kunde fordeles til Depoterne.

Den Aften, Fordelingen skulde foregaa, skulde Sangforeningen netop have Sangøvelse hos os. Mens det stod paa, og mens Tyskerne opholdt sig i en anden Fløj af Gaarden, arbejdede vi sammen med 8 Mand fra Ringkøbing i Laden, hvor Sagerne blev pakket ud og Fordelingen foretaget. Tre bevæbnede Mand gik Vagt, mens det foregik, og et af Gruppens Medlemmer, som ikke deltog i Arbejdet, havde faaet Besked om, at han ved det første Skud skulde faa min Kone og Børnene væk. Vi kunde maaske skyde os igennem,

men vi vidste jo, at Gestapo i saa Fald ofte lod det gaa ud over de paarørende.

Da en Bil med en Del af Sprængstofferne skulde køre bort fra Gaarden, kørte den fast i Indkørselen, og vi maatte arbejde længe med den, før den kom fri.

Værre var det for Ringkøbing-Folkene, der skulde have to Slæder med Sprængstoffer med ind til Byen. Først væltede den ene Slæde lige uden for Gaarden, men skønt der var Tyskere i Nærheden, lykkedes det at faa alle Sprængstofferne samlet sammen, uden at de anede Uraad. I Udkanten af Ringkøbing væltede imidlertid den anden Slæde, og Sagerne spredtes ud over Gaden i Fuldmaanens Skær. Jeg spurgte senere en af Lederne, hvad de vilde have gjort, hvis Gestapofolkene var kommet forbi i det samme. „Vi vilde have tvunget dem til at samle det i Kasserne igen!“ svarede han.

En Del af Sprængstofferne sendte vi med Banen; vi lod en af de Entreprenører, der havde Arbejde for Tyskerne, staa som Afsender, for skulde der blive Vanskeligheder, kunde det lige saa godt gaa ud over en, der fortjente det.

Et Par Dage efter Fordelingen fandt vi forøvrigt forskellige Ting, der var faldet udenfor Kasserne ved Indpakningen. Heldigvis havde Tyskerne intet opdaget, skønt de tit kom igennem Laden. Og nogen Tid senere, da jeg tog Halm ned, kom en Kasse Taagesignaler til Syne. Det var et Held, det ikke var Karlen, der fandt dem, da han vel havde troet, at det var noget af Tyskernes, og sandsynligvis havde afleveret Taagesignalerne til dem.

— Fortæl lidt om den farligste Situation, du har været ude for.

— Ja, det var nok den Aften vi skulde sprænge Banen ved Afkogeriet Nord for Ringkøbing. Paa Vejen til Stedet saa vi 150—200 Tyskere, som holdt Øvelse i det Terræn, hvor vi skulde sprænge Banen. Det var netop i den Tid, da de tyske Vagtposter patrouillerede tæt paa denne Strækning.

Da vi kom til Stedet, kunde vi høre Vagtposterne tale sammen, og vi ventede paa, at de skulde gaa forbi, da det bedste Tidspunkt for Anbringelsen af Bomberne er lige efter, at Vagtposterne har passeret Stedet. De blev imidlertid staaende paa samme Sted og snakkede, og vi kunde ikke blive ved at vente. Sprængladningerne skulde nemlig antændes lidt før Kl. 24, fordi Sprængningerne skulde ske samtidig Nord og Syd for Ringkøbing, hvor en anden S-Gruppe var i Aktion.

Som Gruppeleder skulde jeg først gaa over paa Banen, men der laa Sne fra Banedæmningen og ud paa Marken, og da jeg omtrent var naet frem, sank jeg i Sne til Halsen, og jeg kunde mærke, at jeg havde Fødderne i Vand. Bom-

ben havde jeg under den ene Arm og den anden strakte jeg ud over Sneen for at holde mig oppe. Jeg kunde hverken komme frem eller tilbage — og hele Tiden hørte jeg Tyskerne snakke. Jeg skal ikke nægte, at Sveden sprang frem paa Panden! Heldigvis blev Tyskerne stadig staaende, og til sidst lykkedes det mig at faa fat i Kanten af selve Banelegemet og hale mig i Land. Saa kom mine Kammerater til, og i Løbet af et Øjeblik var Bomberne anbragt og Blyanterne sat til. Paa Vejen hjem hørte vi Eksplosionerne og hørte, hvorledes Tyskerne skød vildt omkring sig, men da var vi nogenlunde udenfor Fare.

Om en anden heller ikke helt ufarlig Ekspedition fortæller Anker Hedemark:

— Et af Gruppens Medlemmer havde hørt om en Entreprenør, der havde lejet en stor Gravemaskine til Befæstningsarbejder i Tim et Par Mil Nord for Ringkøbing. Vi gav da hinanden Haand paa, at Maskinen i Løbet af meget faa Dage skulde blive fri for at grave Pansergrave. Vi fik Ledelsens Tilladelse til Aktionen og æltede derefter 5 Bomber paa tilsammen 20 kg. Jeg cyklede derud før Aften for at sondere Terrænet. Det viste sig, at der var sat Vagt ved Gravemaskinen, og Tyskerne holdt til i et lille Skur knap 100 m derfra. Jeg laa bag et Dige og holdt Øje med dem, da en tysk Officer kom cyklende, men sprang af Cyklen og blev staaende lige ud for det Sted, hvor jeg laa. Jeg havde Maskinpistolen klar og aldrig været saa nær ved at bruge den, men det er ikke rart at komme til at skyde et Menneske, og jeg var glad, da Officeren gik videre uden at have opdaget mig. Jeg holdt saa Vagt til de andre kom, hvorpaa vi lagde en Bombe i hver af Larvefødderne, en stor Bombe i Drejekransen og to i Motoren; alle Bomberne blev koblet sammen, saa de sprængtes samtidig, og Gravemaskinen blev naturligvis totalt ødelagt.

— Til allersidst fik I andre Opgaver?

— Ja, der var kommet Meddelelse om, at der nu maatte tages Vaaben ned indenfor det 20 km's-Område omkring Byen, hvor dette hidtil havde været forbudt, og vi blev spurgt, om vi vilde paatage os at tage imod Vaabnene. Der skulde være mindst 14 Mand til dette Arbejde, og dem fik vi, ligesom vi fandt en egnet Plads og fik Ejerens Tilladelse til at benytte den til Formaalet. Pladsen blev godkendt, og alt var i Orden, men desværre fik vi ingen Vaaben ned, før Kapitulationen kom. Vort Kodeord var „Hilsen til Mansfred“, men det kom ikke. Der maa aabenbart være sket en Forveksling i den engelske Radio, for der er stor Sandsynlighed for, at Flyveren har været der en Aften; vi hørte Maskinen, da vi laa hjemme i vore Senge, men da der ingen var til at tage imod, er Flyveren forsvundet igen efter at have kredset over Pladsen

— og 2 Timer efter stillede Tyskerne paa Stedet for at gennemsoge Pladsen. Vi skulde have haft 5 Tons Vaaben ned, og det var netop den Sending, vi manglede, for at Bevæbningen kunde være fuldkommen her paa Egnen paa D-Dagen.

— Gruppen har aldrig haft Tab?

— Nej, men engang efter at vi havde foretaget en Banesprængning, fortalte en Mand den følgende Dag Peter Jørgensen, at der var blevet skudt fire Sabotører om Natten. Da Peter Jørgensen boede i en anden Del af Sognet end vi andre, var han skiltes fra os, saa snart vi havde anbragt Bomberne, og da Tyskerne som sædvanlig skød voldsomt efter Eksplosionerne, var det ikke helt udelukket, at nogle af os var blevet ramt. Peter Jørgensen lod naturligvis ikke Manden mærke noget, men han satte sig omgaaende paa sin Cykle og kørte over til os for at se, om vi var i Live . . .

Til sidst understreger Anker Hedemark, at de, hvis Nerver er udsat for det største Pres, ikke er Sabotørerne selv, men derimod deres Koner. Enhver vil forstaa, siger han, at Tiden er lang for vore Koner, fra de hører Eksplosionerne og Skydningen, til vi naar hjem.

— Vi har, slutter han, paataget os dette Arbejde, fordi det var noget, der skulde gøres, men det har ogsaa betydet overmaade meget for os selv. Naar man under saadanne Omstændigheder har været Fjenden paa nært Hold sammen Gang paa Gang, skabes der et Kammeratskab indenfor Gruppen, som aldrig vil forsvinde.

Saa giver vi Ordet til *Kristian Petersen*, Elev 1931—32, nu gift med *Betty Jensen*, der i flere Aar var Stuepige hos Nørugaards.

Da Kapitulationen kom!

Den 5. Maj 1945.

JA, dette var Dagen, vi ventede saa længe. Ja, hvor har vi ikke ventet og haabet, — tvivlet og haabet i den sidste Tid, skulde Afgørelsen falde, før denne vor danske Hjemstavn var forvandlet til en Slagmark og vore Hjem til en Ruinhob? Ingen ved det, men eet ved alle: Afgørelsen er nær. Spændingen stiger Dag for Dag, efter som Englænderne rykker frem. Hvorlangt inden Kapitulationen? Hvad skal der ske? — Rygterne svirrer, løse eller faste, ingen ved det; men de efterlader en underlig Uro i Sindet. Saa hører man i Radioen, at de nordtyske Byer er erklæret for „aabne Byer“. Fra anden Side

hører man, at nu var den danske Grænse naaet, og saa hører man om Befaling fra den tyske Øverstbefalende, at der skal kæmpes paa Danmarks Jord til sidste Blodsdraabe.

Den sidste Eftermiddag lyder Luftværnssirenen næsten for hver halve Time, og vi belaver os paa at maatte forlade Hjemmet, om det skulde blive nødvendigt, for at kunne redde Livet, om alt andet gaar tabt. — Der pakkes Kasser og Kufferter med Levnedsmidler og de nødvendige Klædevarer foruden Papirer og andre Sager af særlig Værdi, og Børnene faar Navneskilte om Halsen, for hvis det værste skulde ske. De spørger mange Gange i Eftermiddagens Løb: Mor, hvorfor græder du? De er lykkeligvis uvidende om Øjeblikkets Alvor. Og til sidst graver vi et Beskyttelsesrum ned i Marken, hvor vi haaber at kunne være lidt i Sikkerhed for Splinter og lignende.

Vi har Landevejen lige forbi Huset, 300 m fremme Pansergraven, og 5 m bag Laden gaar Løbegraven, baade til højre og venstre for os er opstillet baade Artilleri og Flak-Skyts, saa hvis det kom til Kamp, blev det ikke godt her.

Men stadig lever Haabet. Radioen gaar ustandselig. Engelsk Presse Kl. 18,15 bragte ingen Klarhed, saa Spændingen er stor. 20,30-Pressen begynder, og der meddeles med det samme, at der intet er sket endnu, men at der stadig ventes, og han begynder Oplæsningen af det sædvanlige Stof. — Stadig Spænding! Hvor længe skal denne Uvished vare? — Men saa, saa kommer det store Øjeblik; midt under Udsendelsen afbryder Speakeren og meddeler: Tyskland har kapituleret i Holland, Nordvesttyskland og Danmark med officiel Virkning fra d. 5. Maj 1945 Kl. 8 Morgen

Spændingen er udløst. Hvilken Følelse. Hvad tænker man? Hvem tænker man paa? — Hvad er Lykkefølelse, hvis ikke det er det, man oplever en saadan Stund. Taarerne vælder frem, vi sender en stille Tak, for hvad der nu er sket, for hvad vi er blevet forskaaet for. Der er Stilhed i Stuen. Og da Speakeren ved Udsendelsens Slutning læser Meddelelsen igen, sender han til allersidst en Hilsen til alle Landsmænd hjemme, Konge og Folk. Hvilken Bevægelse lød der ikke over Ordene, man forstod, hvad denne Stund betød for Danskerne i det fremmede, at nu var vort Fædreland Danmark lige ved Frihedens Time. Og saa slutter Udsendelsen med: „Kong Christian“ og „Der er et yndigt Land“.

Hvilken Højtidsstund har man ikke oplevet. Man er helt overvældet af Meddelelsen.

Humøret, ja selv Luften var en anden end for en halv Time siden. Der var regnet med, at der ikke var bleven nogen Søvn den Nat, men det ændrede sig

jo, selv om det blev over Midnat, før vi fandt til Ro, vi skulde jo se og opleve den store Dag i Morgen.

Den 5. Maj 1945 — Frihedsdag — Foraarsdag, med Grøde i den danske Jord, kunde det passe bedre. Man er glad og taknemlig, man har sit Hjem og sine Kære ubeskadiget, og aldrig har vi hejst Dannebrog med større Andagt og Glæde end i Dag. Det er som den 10. Februar 1920.

Saa følger vi Radioen omtrent hele Dagen med danske Taler og Sange og længes efter, at Klokken skal blive 12, for da skal Kongen tale igen. Og vor nye Statsminister, Buhl, taler og mange flere. — Arbejdet vil slet ikke falde for Haanden. Tankerne er andet Steds henne. Underligt at have de tyske Soldater gaaende her, de spørger hele Tiden: hvad nu, hvad siger Radioen? De fleste er glade, nu er Krigen sikkert slut for dem, men det er jo ikke helt med samme Følelse, de glæder sig, som vi gør. De haaber jo paa at komme hjem nu. Men til hvad? Til Kone og Børn? Ingen ved, om de endnu har dem, eller om der kun er en Grav til Minde om dem, hvis der i det hele taget er det. Forstaaeligt, at det er med en vis Vemod og Bitterhed, at de glæder sig.

Alle Danske glædes og vil gerne gøre andre delagtige i det. Hvor er der fældet mange Taarer i Dag, baade lutter Glædestaarer, og andre der er blandet med Vemod, for vi ved jo, at ikke alle er uberørt af Krigens Alvor. Paa dem tænkes der ogsaa i Dag. Hvad har en Mand som Kaj Munk ikke betydet for Danmark, en Mand med Mod til at sige, hvad han vilde, selv om han tilsidst maatte betale Prisen. Og hvor mange har ikke lidt og stridt andre Steder og tilsidst maattet bukke under, dem mindes vi i Dag med Tak for deres Offer og Indsats. Mange har gjort en Indsats, der er al Ære værd, men vi ved ikke, hvem de alle er.

Ja, dette var Dagene den 4. og 5. Maj 1945, som de var for os. Saadanne Dage føler man, at „Dig elsker Jeg, Danmark, mit Fædreland.“ — Der vil efter denne komme baade Søndage og Hverdage. Maatte alt saa lempe sig saadan, at der ikke skal slaas alt for meget i Stykker, og at vi maa indordne os under Forholdene, som de nu engang bliver, at vi inden længe kan sige:

Sværdtid er endt, det er Plovtid paany
Vennetid, Frændetid, Grotid og Gry!

KRISTIAN PETERSEN.

Venlig Hilsen til alle gamle Antvorskov,ere, særlig fra Vinteren 1931—32.

BETTY og KRISTIAN PETERSEN, Enemark, Toftlund.

Under Besættelse.

Foredrag fra Besættelsestiden, holdt ved Efteraarsmøde paa Antvorskov Højskole 1942.

DER skal Mod til at gaa til Tandlæge og faa en Tand trukket ud eller til at lægge sig ind paa et Sygehus for at blive opereret, især hvis man ikke føler sig daarlig eller har Smerter. Der skal Mod og fast Beslutning til.

Men der kræves noget helt andet af den, der skal ligge syg længe, maaske i Aarevis. Dér gaar Tiden, man kunde have udnyttet paa anden og bedre Vis, dér gaar Pengene, man kunde have brugt meget bedre. Svag er man, ingenting dur man til. Hvor længe skal dette vare? Holder det aldrig op? Kan man overhovedet blive rask mere? — Der kræves Udholdenhed. Der kræves Taalmodighed. Der kræves Tro. Selv den dygtigste Læge er hjælpeløs, hvis Patienten selv svigter og taber Modet.

Det maa vi tænke paa i denne Tid. Det, der hidtil har været krævet af det danske Folk, har ikke været det pludselige, desperate Vovemod. Det har heller ikke været de voldsomme Kamphandlinger med deres Spænding, heller ikke en egentlig Krigstid med stadig nye Krav om Opofrelse.

Vi er under Besættelse, og det stiller helt andre Krav til et Folk. Der kræves Ro og Orden, det er vor Konges og Regerings Bud. *Men der kræves ogsaa værdig Optræden.* Der kræves Karakter, kort sagt.

Maaske bliver det en grumme langvarig Historie, inden Løfterne af 9. April kan blive opfyldt, og det danske Folk blive et frit Folk igen. Den Holdning, vi i disse Aar udviser, er den, Historien vil melde om til Eftertiden. Langvarigheden tærer paa Kræfterne og undergraver Karakteren. Hvor kan vi hente Styrke? Hvor kan vi faa Næring til vor Tro paa vort Folk og dets Kald? Thi uden Tro er alt Haabløshed.

Om vi ikke har vidst det før, saa lærer vi det lykkeligt i denne Tid, hvad vor Fædrelandshistorie er for en styrkende Kilde. Netop i de skæbnesvangre Stunder i et Folks Liv bringes de dybe Strenge til at runge og stemmer sammen med Klangene, der lyder os i Møde fra vort Folks Oplevelser i svunden Tid:

Stig op af Graven, du Slægt, som døde,
 forkynd dit Fald og afmal din Brøde,
 advar os for Udslettelsens Dom
 og vis os, hvorfra din Frelse kom.

Danmark har før været besat. 1657 indlod vi os ubegribelig letsindigt i Krig med Svenskekongen Karl Gustav, der taknemligt benyttede Lejligheden til at trække sig ud af en vanskelig Stilling i Polen og rykke op mod Danmark. Her havde man intet i Orden, ikke engang diplomatiske Forbindelser med Karl Gustavs Fjender, endsige det militære Apparat. Et Par ufuldenkte Fæstninger, en Flaade i Forfald, en Hær paa 10,000 Mand Fodfolk og 5000 Ryttere, det var, hvad man kunde stille op med. I Sverige med en Befolkning kun lidt større end Danmarks havde Karl Gustav rejst en Hær paa 93,000 Mand og senere, da Danmark begyndte at true, yderligere 25,000 til. Man gik ganske vist i Danmark i Gang med at hverve nye Tropper, men det skred smaat frem.

Kun nogle faa Tusinde fik man skrabet sammen.

Over for denne Overmagt bukkede Danmark hurtigt under. Rask rykkede Svenskerne op gennem Jylland, belejrede Frederiksodde, der laa med ufærdige, tørre Voldgrave, og indtog den med Storm d. 24. Oktober efter 1½ Times Kamp. — Det følte baade i og uden for Landet som en uhyre Ydmygelse. Det var, som om Riget gik i Opløsning. De forskellige — Partier kan vi vist godt sige — skød Skylden paa hinanden. Man talte om en Regnskabets Dag, naar engang efter Krigen Opgøret skulde vise, hvor Skylden laa, og de skyldige skulde undgælde. Men der var ingen, der viste Offervilje, alt Mod var veget bort, Selvopgivelse og Haabløshed traadt i Stedet.

Alligevel var Karl Gustavs Stilling ikke saa let. Fjender var der nok af

Karl X Gustav.

i Europa, der lurede paa Lejlighed til at bide den svenske Hær i Halen. Og Danmarks Hovedstad med Regeringen laa godt gemt ovre ved Øresund med dansk Land paa begge Bredder. Der maatte foretages en storstilet Invasion, først Fyn, saa Sjælland, men Invasion var, ogsaa dengang, et yderst tvivlsomt Foretagende. — Som bekendt kom Naturforholdene Karl Gustav til Hjælp. Allerede i December var Bælterne lagt til, saa man i Danmark glædede sig over, at en svensk Landgang ved Hjælp af Fartøjer var umuliggjort. Man glædede sig for tidligt. Den 30. Januar 1658 gik den svenske Hær over Isen. Karl Gustav ledede selv Overgangen. Holdende til Hest inde paa Stranden saa han Kolonne efter Kolonne rykke ud over den hvide Flade, ca. 9000 Mand. Turen var paa 12 km og gik, hvor Strømmen ikke var saa stærk, over den lille Ø Brandsø til Tybrind Vig, hvor den underlegne danske Styrke gjorde haard, men haabløs Modstand. Hvor tyk end Isen var, buede den sig under Vægten af de fremmarcherende, og to Rytterkompagnier og Kongens tomme Slæde forsvandt i Dybet. Men Overgangen lykkedes, og Rygterne om Bedriften fo'r ud over Europa.

Den danske Regering opgav nu al Modstand og sendte Underhandlere om Fred. Men allerede den 5. Februar rykkede Svenskerne efter nøje forudgaaende Undersøgelser over Taasinge til Langeland, næste Dag den 13 km lange Vej over til Lolland, hvor Nakskov i Panik overgav sig. Videre gik det til Falster og Sjælland. Den 11. Februar mødte Karl Gustav Nord for Vordingborg de danske Fredsforhandlere, der ikke var naaet til Fyn endnu. Skønt den danske Styrke nu her paa Sjælland var større end den, Karl Gustav havde kunnet føre over, saa der nu virkelig var Chance for et Forsvar, blev der end ikke tænkt derpaa. I den Grad raadede Fortvivelse og Forfærdelse i alle Lejre af det danske Folk.

Fredsforhandlingerne indledtes samtidig med, at Karl Gustav i Hast rykkede mod København. Store Planer brødes i ham, men Besindigheden sejrede; han opgav at erobre hele Danmark og tvang i Stedet for Danmark til at underskrive den hidtil haardeste Fred, det havde oplevet. Ved Fredsforhandlingerne, der førtes i Taastrup, sad paa den svenske Side af Forhandlingsbordet bl. a. den danske Adelsmand Korfitz Ulfeld, Forræderen. Senere rejste man paa hans nedrevne Gaards Plads paa Graabrødretorv en Skamstøtte „til evig Spot, Skam og Skændsel for Forræderen Korfitz Ulfeld“. Man skulde synes, at sliG Skamplet helst skulde glemmes hurtigst muligt, men Borgerne dengang har følt dette, at Landets tidligere Statsminister gik Fjenden til Haande

med Raad og Daad, saa vanærende, at den Skændsel skulde sættes i Sten til Skræk og Advarsel for Efterverdenen. Desværre er Stenen senere blevet fjernet og gemt i en Krog i Nationalmuseet.

Danmark maatte afstaa Skaane, Halland, Blekinge, Bohuslen og Trondhjemslen, desuden Bornholm. Dertil kom en Række andre haarde Bestem-

Overgangen over Storebælt.

melser i økonomisk og politisk Henseende, der hurtigt vilde gøre det lemlæstede Danmark til Vasalstat af Sverige. Gamle Forbindelser skulde opgives og nye sluttes efter Karl Gustavs Forgodtbefindende.

Freden varede kun 3 Maaneder. Dels nølede Danskerne med Opfyldelsen og trak Forhandlingerne i uendeligt Langdrag. Danskerne har alle Dage haft en Evne til, naar andre Midler glippede, saa at sætte sig ned og med sejt Sindighed forhandle Modparten under Bordet, holde ham lige netop der, hvor Grænsen for hans Taalmodighed var. Der er i Tidens Løb naaet en Del paa den Maade.

Hovedaarsagen til Krigens Opblussen var imidlertid, at Karl Gustav nu havde Valget mellem at sende sin Hær, Europas bedste, hjem og saa røgte Fredens Gerning, smede Sværdene om til Plovjern — eller give den noget nyt at tage sig for, saa den kunde faa sit Underhold i Fjendeland.

Karl Gustav valgte at begynde Krig. Danmark var nærmest for Haanden, og Karl Gustav var nu fast besluttet paa endelig at erobre hele Landet og gøre det til en svenske Provins. Københavns Universitet skulde flyttes til Gøteborg, Danmarks Adel tvangsflyttes til Livland. Hans egen Titel skulde fremtidig være „Sveriges, Götalands, Danmarks, Norges og Vendens Konge“.

Da Jylland og Fyn ansaas for udpint ved det forrige Felttog, udskibedes August 1658 den svenske Hær i al Hemmelighed i Kiel og stod Dagen efter ind i Korsør Havn til skrækkelig Overtaskelse for de intetanende Borgere. Samtidig lagde en anden Afdeling sig ved Dragør for at spærre København fra den Side. — I Ilmarch rykkede de 7000 Mand frem fra Korsør mod Hovedstaden. De smaa Troppestykker rundt om paa Sjælland overrumpledtes. I København laa kun 3000 Soldater, og Fæstningen var i en elendig Forfatning, navnlig fra Nørreport og ud til Kastellet var Voldene slet ikke færdige. Det var et helt nyt Kvarter, af Størrelse som den gamle By, man lige havde udvidet Byen med, men ikke naaet at faa ordentligt befæstet.

Karl Gustav kunde marchere lige ind i Byen. Det var Galskab at tænke paa Modstand, hellere maatte Regeringen flygte til Norge og saa ved Forhandling og efterhaanden Hjælp udefra maaske haabe i det lange Løb at redde dog noget. Saadan talte den Tids Realpolitikere. Men Kongen nægtede at følge Opfordringen til at flygte. Paa Trods af al Fornuft sagde han: „Jeg vil dø i min Rede“. Det er den Slags, de kloge kalder en intellektuel Kortslutning, men det kloge er ikke altid det rigtigste. — Her gjorde Kongen imidlertid det rigtigste. Ved sin Beslutning om at staa Last og Brast med Borgerne gav han dem det Mod og den Vilje til at holde ud, de havde savnet. Den Tids Nationalfølelse og Fædrelandskærlighed var i den Grad samlet om Kongen som det naturlige Midtpunkt, saa maaske først Slægten af 1940 har Betingelse for at forstaa, hvad det betød, at Kongen blev og tog sin Tørn.

Borgerne vaagnede op til Daad og Ansvarsfølelse. I Løbet af faa Timer var den forskræmte, forfjamskede Flok Kræmmere og Haandværkere blevet til et Borgerskab, der blev sig sit Værd, sin Betydning, men ogsaa sit Ansvar bevidst. En Storkøbmand sagde i Raadet: „Jeg beder, I lader os nu vise, at vi ere Danske og ikke vanslægtede! Lader os se, at vi kunne forflytte den Ære, vi har af vore Forfædre, til os, vore Børn og vore Efterkommere. Jeg for min Del erkender mig først at antage og underholde 50 Soldater, saa længe Kri-gen varer.“

Det var saadan Folk, Fremtiden hørte til. Den 9. August, to Dage efter

Frederik III.

Landingen i Korsør, blev Københavns Frihedsbrev underskrevet. Byens Borgere skulde være en særlig Stand i Riget og have lige Adgang med Adelen til Embeder samt kun betale de Skatter, de selv bevilligede. Det var Københavns Borgeres Adelsbrev, der blev skrevet den Dag, og Borgerne viste, at de for-

stod, at Adel forpligter, Frihed forpligter, og saa gik de „til Volds“. Adel og Borgere, læg og lærd, Haandværkere og Studenter gravede og sled for at fylde Befæstningens Huller, Dag og Nat, med Gevær ved Siden af sig. Det var tværs over sociale og politiske Skel et Ungdomssamvirke, der blev skabt af Tidens Nød. Hvert Øjeblik kunde Fjenden være der. Alt vaabenfør Mandskab opøvedes. Kræmmersvendenes Kompagni, Haandværkssvendenes Kompagni og Studenterregimentet fortæller os om den almindelige Rejsning. Der- til kom saa Flaadens Mandskab, ialt 1500 Mand, foruden de regulære Tropper og saa Borgervæbningen som en Art Reserve og Vagtmandskab.

Den 11. August saa Karl Gustav fra Rødovre Mark uden for Valby Københavns Forstæder brænde. Det varslede beslutsom Modstand, og i Stedet for at storme med det samme valgte han at belejre.

Naar vi nu ud fra vore Skolekundskaber tænker paa den Tid, der fulgte efter hin 11. August, da Belejringen begyndte, smelter det hele sammen i Mindet om Stormen paa København Natten mellem den 10. og 11. Februar 1659, og vi er fristet til at se den hele Periode i Lyset af den enkelte Nats Begejstring, da alle var paa Voldene, fra den laveste til den højeste, og Kvinderne forlod Hus og Hjem for at hjælpe til paa Volden. Det er berettiget, for den Nat afgjordes Danmarks Skæbne for en rum Tid. Det kan vi se nu bagefter. Men vi maa ikke glemme, at Virkeligheden var langt mindre begejstret og begejstrende.

Virkeligheden var 22 Maaneders Indespærring bag Voldene, udsat for Beskydning Dag og Nat, navnlig efter at Kronborg i Oktober var faldet i Fjendens Hænder, og det svære Skyts ført ind og rettet mod København. Virkeligheden var, at der ikke var een Storm paa København, men der var Stormforsøg atter og atter, baade før og efter hin Nat. Flere Gange ugentlig ringede Kirkeklokkerne Alarm, og Borgerne og Soldaterne maatte storme paa Post paa Volden i Sne, Mørke og Kulde, saaledes selveste Juleaften, hvor man først ved Midnat efter at have vist Svensken, at man var parat til at tage imod ham, kunde gaa i Lag med Julenadveren, der blev slæbt op paa Volden og spist ved Vagtbaalene. Betegnende er det, at Nytaarsdag midt under Gudstjenesten i Nikolaj og Helliggejst, mens Præsten stod paa Prædikestolen, skete der Anskrig, — ingen vidste hvorfra, — at Svenskerne var kommet ind i Byen. Alle stormede ud ovenpaa hinanden, somme ud af Vinduerne. Mange af Kvinderne mistede deres Kaaber, Muffer, Forklæder, Huer, og Mandfolkene deres Kapper og Hatte, løb fra dem, saa de „fik dennem

aldrig mere igen“. Og saa var det falsk Alarm. Men som Regel var det ikke falsk, for Fjendens Opgave var netop at drille og trætte den belejrede Befolkning.

Virkeligheden er ogsaa, at der kom Dyrtid og Sult for de fattige, for ogsaa dengang vilde man gerne tjene mest muligt paa sine Produkter, og de Følk, der havde Lagre, var ikke sene til at skære deres Rem af Huden. Der var ikke noget Priskontrolraad, men undertiden ordnede man Sagen paa anden Maade. En Handelsmand fra Lübeck, der solgte sine nysaltede Sild for den ublu Pris af 8 Skilling pr. Stk. og ovenikøbet forhøjede Prisen til 10, maatte døje den Tort, at se Soldaterne slaa Tønderne omkuld og sælge hans Sild for 1 Skilling Stykket. Det var virkningsfuldt.

Ja, Virkeligheden var ogsaa, at det kneb alvorligt med det politiske og militære Samarbejde. Eet er at gaa paa Volden en skøn Augustaften eller deltage i et spændende Udfald. Et andet er at tage sin natlige Tørn i 20 Graders Kulde Maaned efter Maaned. Slid, Nattevaagen og Kulde tog paa Nerverne, saa de let kom paa Højkant. En Dag vilde Hollænderne ikke gaa paa Vagt, fordi en dansk Officer havde sagt noget nedsættende om dem. En anden Dag gik en Flok Soldater ned paa Amagertorv og ved Gl. Strand og tog fra Høkerne „Kød, Flæsk, Smør, Fisk, saltet og udblødet Kød med andet mere Fetallie, de havde at sælge, hvorover Borgerne og Soldaterne sloge digt ind paa hverandre med dragen Værge og Stænger. En Part af Borgerkabet blev huggen baade paa Torvet og ved Stranden“. Da Obersten indgiver Klage over Mandskabet, „ginge de til hans Losement, slog Vinduerne ind paa hannem. — Soldaterne klagede paa, at de ikke havde faaet Penge eller haft Kvarter i 11 Uger“. — Der har været meget Gnaveri, Surmuleri og Luren paa hinanden, Misundelse og Melen sin egen Kage og Bitterhed, fordi en Krig altid forrykker Forholdene, øger økonomiske Kløfter, og derfor føles Uretfærdigheden i Kaarenes Forskellighed saa meget stærkere. Det er aldrig let at være fattig, men det er værst i en Krig.

Ja, det var Virkeligheden. Alligevel gik det, fordi der hos alle var en Bevidsthed om, hvad det gjaldt. Der var noget, der var større end den enkeltes egen Interesse, større end Parti, Klasse og Stand — det var Byens og dermed Fædrelandets Tarv. Derfor maatte Uoverensstemmelserne jævnes, Kløfterne udfyldes. Skulder ved Skulder maatte man tage sin Tørn, som Kongen tog sin. Og saa holdt man alligevel sammen, hjalp hinanden og holdt ud i Tro og Haab om Befrielsens Dag.

Men døjede man i København Belejringens Møje, led man i det øvrige Land under Besættelsen, hvis Aag ikke var mindre tungt. Ganske vist var Karl Gustavs Hær berømt for sin strenge Disciplin, Orden og Mandstugt, der kun tillod Plyndring efter given Ordre, (der var tiltænkt København 3 Dages Plyndring), men Hæren skulde forsynes, Sejrherren havde Krav paa Vinding, og man havde ikke dengang fundet den snedige Metode, hvorved man plyndrer et Land, samtidig med at man faar Landets Borgere til at føle det, som om de bliver mere velhavende. — Det var ærligere dengang, men nok mere pinefuldt i Øjeblikket.

Hvad det stadige Rykind og Rykud af Krigsfolk betød, fortæller Birkerødpræsten Henrik Gerners Dagbog.

„Anno 1658 den 17. Februar kom 60 svenske Ryttere i min Gaard og plyndrede mig, de pinte mig for Penge, de droge min Hustru af Sengen, hvor hun da havde ligget ikkun 8 Dage efter hendes Barnefødsel — og toge bort Lagen og Pudevaar og Sparlagens Tæpper, alt Linned gik bort, uden det vi havde paa Kroppen. — Samme Dag kom 7 Røvere af samme Kompagni og plyndrede bort alt det, vi ejede og havde, mere end for 1600 Rd. NB. De Svenske kastede Tærninger om min Præstekjole, som havde kostet 80 Rd.

Den 13. August kom 4 Svende og plyndrede mere end for 60 Rd. fra mig.

Den 14. kom 24 Svende, den halve Part tog beslagne Vogne bort, den anden halve Part tog bort alle victualia, 2 Høstvogne og alt, hvad de kunde finde i Gaarden.

Den 15. kom 8 Karle. De slog i sønder alting, de rystede Fjerene af Moders Dynner. De tog 2 Tdr. Øl bort, en Tønde Mjød, en Tønde Mel, Lys, in summa alt, hvad dennem for Øjne kom, levendes eller dødt, samt et nyslagtet Lam, 10 Høns. Disse pinede mig paa min venstre Haand med en Karabinlaas for Penge, hvilke jeg dog ikke havde.

Den 17. kom Grev Carl med en Trop paa 500 Mand — de fik Øl og Mælk og blev skænket, saa at der de vare borte, maatte vi selv drikke Vand. I samme Skynding blev Jørgen Skrædder ihjelslagen i sin egen Gaard af en svensk Rytter. Imod Aften Kl. 5 kom 14 Finner og en Polak, de sprækk mine Sengedyner op og tog Vaarene med sig, de tog og med sig min Hue og min Hat, saa jeg maatte gaa barhovedet“ — osv. osv.

Dertil kom den Pine for en god dansk Mand at maatte se Landet udplyndret og vide, at som han saa det, saadan var det over hele Landet. I Jylland

og paa Fyn kom der som Forbundsfæller af Danmark en Hær af Polakker og Brandenburgere, og de huserede saadan, at man med Rette kunde sige: „Gud bevare mig for mine Venner, mine Fjender skal jeg nok klare.“

Men det var galt nok med Svenskerne. Haardest gik det ud over Sjælland og især Møen i Tiden Nytaar 1659—Nytaar 1660. Det var Svenskernes Mening at kue Befolkningen til at blive svensk. For at hindre Opstande blev Tusinder udkrevet som Soldater og sendt over Østersøen. Mindst 14,000 unge Karle sendtes bort, og de fleste kom aldrig hjem. Intet Under da, at mange flygtede til Skovs og sluttede sig til „Snaphanerne“, der førte Guerillakrig mod Svenskerne.

Naar Besættelseshæren slog sig ned i en Egn, fik hver By, Sogn eller Gaard en saakaldt „Salvegarde“, en Besætning til Beskyttelse, men det var ikke nogen billig Historie at blive beskyttet, og Nationalbanken var endnu ikke opfundet. Næstved By maatte betale 21,000 Rd. til General Wrangel for hans „Beskyttelse“. — Naar man saa hører, at Antallet af uægte Fødsler i St. Peders Sogn i Slagelse 1659 beløb sig til 47 pCt. af samtlige Fødsler i Sognet, og at det i Halvdelen af Tilfældene var svenske Soldater og Officerer, der blev udlagt som Barnefader, forstaar man, at Hadet groede og mange Steder gav sig Udslag, mest imod Forrædere, Overløbere og Stikkere, som Beretningerne fra den Tid ogsaa melder om.

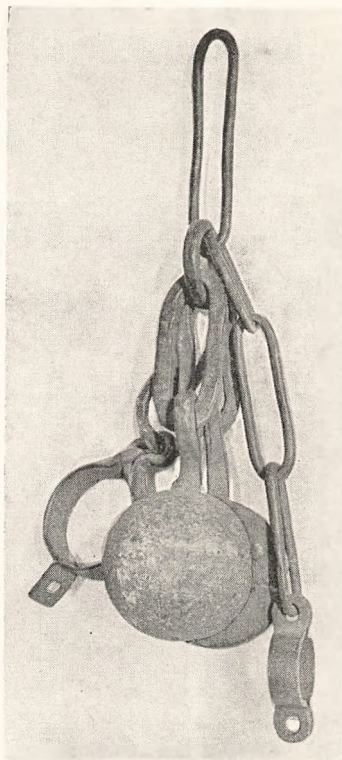
Men der meldes ogsaa om Folk, der viste Karakter, og som ved deres Eksempel gav Folket Mod, Udholdenhed og Tro. Da Frederiksodde erobredes og udplyndredes, stod Præsten Peder Dorsch for Alteret. Soldaterne brød ind i Kirken og forlangte, at han skulde bede for den svenske Konge, men han svarede: „Jeg haver ikkun een Gud at bede til, jeg haver og ikkun een Konge at bede for!“ Og da man truede ham med at sætte Præstegaarden i Brand, og han gennem Kirkeruderne saa Flammerne slaa op, sagde han blot: „Hvad min Gud vil, det ske! Hans Vilje er og den bedste!“

Birkerødpræsten Henrik Gerner blev for Delagtighed i Sammensværgelsen til Kronborgs Generobring fængslet af Svenskerne og sad i 43 Uger i Fangenskab i Kronborgs underjordiske Fængsler. For at faa ham til at røbe medskyldige pintes han med Tommelskruer, saa Blodet sprang ham af Neglene, og han hængtes op i Armene med Jernvægte ved Fødderne og hang saadan i 6 Timer, men forblev tavs. Mest betages man af den Ro, han under det hele udviser. Da Dødsdommen over ham fældes og allerede er eksekveret paa en anden af de sammensvorne, sætter han sig til at skrive et udførligt Brev til

sin Kone med Trøstens Ord og med en indgaaende Besked angaaende hele Begravelsen, som han ønsker den udført. Han blev imidlertid benaadet, men slaet i Jernlænker, der vejede 18 kg, og pint for at udrede Løsepenge, indtil omsider Freden udfriede ham. Sine Lænker hængte han op i Birkerød Kirke og satte derunder en Indskrift, hvor der bl. a. staar:

Hvo, som haver et glad Hjerte,
han ved at skikke sig i Modgang,
men naar Modet ligger,
hvo kan da lide?

Ja, de vidste, de gamle, hvad der var brug for under en Krigs og Besættelses Lidelser: et glad Hjerte. Men de vidste ogsaa, hvor de kunde hente Kraft og Mod til at bevare et glad Hjerte og et ærligt, ordholdende Sind. Vil vi vide det, kan vi gaa til Kingos Salmer. Han blev theologisk Kandidat 1658 og bar til sin Død Mærke af, hvad det kunde koste at værges dansk Ejendom mod Fjenden, som han gjorde det ved Sæbygaard, hvor han var Huslærer. Kingos Salmer har den djærve, ærlige Tone, der lyder dér, hvor Oplevelserne paa Liv og Død har været saa stærke, at Frasernes og Talemaadernes løs Væv er vejret hen.

Henrik Gerners Lænker.

Skin i dit Hus og Helligdom,
fryd Kongens Hus, kast dennem om,
der Fred og Sandhed hade!
Udøs din Aands saa rige Trøst
i alle Kristnes Saar og Brøst
og gør dem himmelglade.

Og Vægterversene, der i 200 Aar lød hver Nat i Byens Gader, og som ogsaa er blevet til paa den Tid, vidner enfoldigt og stærkt om en Tro paa Ham, der ene kan værne.

Gud Fader os bevare
de store og de smaa!
Hans hellig Engleskare
en Skanse om os slaa!
Selv vogte han Byen vel!
Vort Hus og Hjem
har han i Gem,
vor ganske Liv og Sjæl.

Med den Ro i Sindet, med den Tro og Fortrøstning gik det danske Folk i By og paa Land igennem de haarde Tider og byggede Danmark op igen, da Freden kom.

ERIK B. NISSEN.

Hilsen til „Bødstrup“

En Aften i Skumringen ene jeg sad
og lod Tankerne drage paa Flugt;
da nynned' min Læbe saa stille et Kvad,
— jeg synes nu selv, det er smukt!

Men det er maaske blot fordi, at hvert Ord
er født af den lønlige Trang
til stille at lytte til Mindernes Kor
om alt, hvad jeg lærte engang.

Thi Minderne synger jo selv i mit Bryst
i liflig og fin Harmoni!
— Hvor kan jeg da andet, end nynne lidt tyst
en stille og glad Melodi!

Saa hør da min Sang, naar jeg bærer den frem,
— forstaa, hvad der fylder mit Sind!
Jeg aabner nu Døren en Smule paa Klem
og lukker dig gerne ind:

Det var paa den Tid, hvor Naturen er kaad,
fordi den har Løfte om Vaar,
— saa modig, saa kraftfuld og oplagt til Daad,
thi snart faar den Blomster i Haar!

Just saadan en Vaardag, hvor Jorden var kold
og Danmark blev rusket i Blæst,
en Bygning blev Skole, og *vi* blev *et Hold*,
— skønt samlet fra Øst og fra Vest!

Først fandt vi den Bygning lidt kold og lidt graa
men snart blev her Sommer og Sol;
thi inde bag Muren var alt, hvad vi saa,
paa Varme og Lys et Symbol.

Den Tale, her lød, slog i Sindene Rod,
fordi der var Aand i dens Ord;
de Sange, vi sang, gav os Styrke og Mod,
— et livsglad og jublende Kor!

Snart rørtes vort Hjerte af fin Poesi,
snart taltes med manende Kraft;
snart sang vi en stille, men stærk Melodi,
— aah, tænk, hvilken Tid vi har haft!

Vi lærte at ære vort rød-hvide Flag,
at elske vort Land og vor Drot;
thi kærligt man talte vort Fædrelands Sag,
— de Ord gjorde Hjerterne godt.

Og her fik vi lært, at vi Mennesker smaa
er fattige, kun i os selv.
Hvis rigt vi vil leve, vi styrke os maa
ved Kærligheds liflige Elv.

Thi først, naar vi lærer at glemme vort Jeg,
da ser vi, hvor Livet er rigt!
En lang, maaske svær, aah, men *dragende* Vej,
— slet ikke en kedelig Pligt!

I Menneskets Sjæl kan det gære og gro,
naar Aanden af Dvale er vakt;
det kan kæmpe en Stund mellem Tvivl eller Tro,
— tilsidst vil dog *Livet* faa Magt.

Sligt lærte os dette velsignede Sted,
hvor Tanken saa tidt søger hen.
Denne levende Aand bagved Hjerternes Fred,
— vi glemmer den aldrig igen!

Gid stadig den Gerning maa leve og gro
og sprede sin herlige Kraft
blandt Ungdom, der skylder sin Styrke og Tro,
de Stunder, som her den har haft!

LILLY ANDERSEN (Møn, den 5. Februar 1945).
(Elev 1944).

Valget.

Hvilken Regering er den bedste?
Den, som lærer os at regere os selv.
(Goethe).

Det er en Brydningers og Opgørets Tid, vi lever i. Krige blev begyndt, og Atombomben blev Kulminationen af de Midler, der blev bragt i Anvendelse for at slaa Diktatorerne og deres Voldsherredømmer ned. En knugende Mængde af Død, Lidelse, Savn, Hunger og Landflygtighed er i Dag et Faktum, som ogsaa i det væsentlige maa skrives paa disses Konto. Vi kan nu se, hvor galt det var; havde vi blot med samme Tydelighed kunnet og villet se det for allerede 15 Aar siden, da havde meget været anderledes. Nu erklærer vi os her, som i en lang Række Lande, højlydt for Demokrater, som intet andet vil end Demokrati. Det var under Besættelsen trods alt en stor, glædelig Kendsgerning, at saa faa lod sig besnære til at gaa ind for Tyskernes Styreform, selv paa et Tidspunkt, hvor det ikke var let at se, hvem der, i alt Fald i første Omgang, kunde vinde Krigen. Valget var der, men de fleste valgte Folkestyrets Vej. For vi gik vel ikke blot mod Tyskerne? Det vil nu Fremtiden vise, om vi, al Smitte til Trods, virkelig vil gøre en Indsats for at faa et sandt Folkestyre.

Er nu Formerne, hvorunder vi har dannet vort Styre, noget, som vi til enhver Tid kan være glade og tilfredse med? At dette Spørgsmaal er aktuelt, kan vi se af den Litteratur, der er udkommet om dette Emne i de sidste Aar. Jeg vil nævne et Par Eksempler.

I 1942 udkom Bogen: „Folkestyrets Veje ude og hjemme“. Det er en god Gennemgang af Demokratiets forskellige Former i de forskellige Lande lige fra det ældste i Athen, allerede ca. 500 Aar f. Kr. Afsnittet om Schweiz er ganske særligt interessant. Folkestyrets Ide maa være stærk, naar den som der kan smede Mennesker sammen til eet Folk, selv naar de taler 4 forskellige Sprog og yderligere skilles af Religionsforskelligheder. Spørger man, hvad det da er, der binder disse Mennesker sammen, svarer Forfatteren til dette Afsnit, Seminarieførstander Morten Bredsdorff: „Det er selve det demokratiske Sindelag, som uden Undtagelse besjæler hele Folket. — — — Det ytrer sig for det første, som en altid vaagen Interesse for Statens og Kommunens politiske Liv, en Interesse, der præger Samtalen Mand og Mand imellem, som spores i hele den gammeldags Presse, der sjældent bruger store Overskrifter og Illustrationer, men saglig og tørt giver Besked, saadan som voksne og tænksomme Borgere ønsker det af deres Avis“. Forfatteren forklarer, at det er ganske særlige historiske Ting, der gør, at Kvinderne netop her ikke endnu har Stemmeret. (Yderligere Oplysninger om dette Land kan hentes i: T. B. Friis „Schweiz“ (Det danske Forlag).) Forholdene i England (med Verdens ældste Parlament) og De forenede Stater er selvfølgelig ogsaa behandlet, og endelig vort danske Folkestyre. Alt i alt en god Bog at læse selv eller samles med andre om til Drøftelse.

Hos Gyldendal er udkommet en lille Bog paa 87 Sider af Professor Hal Koch „Hvad er Demokrati?“ Hal Koch hævder med Rette, at i denne Tid, da enhver vil kaldes Demokrat, og man er hjemfalden til Straf ved ikke at være det, maa man rejse Spørgsmaalet: „Hvad er Demokrati, og hvem træffer Afgørelsen?“ Men samtidig fremhæver Hal Koch, at han ikke kan give en kort og klar Definition af Ordet: „Det er ikke i sig selv noget afsluttet. Derfor staaer Debatten stadig om dets Væsen. Det er ikke en Sejr, som er vundet, men en Kamp som gaar paa. Det er ikke et een Gang opnaaet Resultat, men en Opgave, som stadig skal løses paany. Fremfor alt er det ikke en Lære, der kan doceres, og som man i en Haandevending kan tilegne sig eller gaa over til. Det er en Tankegang, en Livsform, som man først tilegner sig derved, at man lever den igennem i det allersnævreste private Liv, i Forhold til Familie og Naboer, derefter i Forholdet udadtil i større Kredse i Forholdet til Landsmænd og endelig i Forhold til andre Nationer — paa hvilket sidste Punkt Verden endnu ikke har set ret meget til Demokrati.“

Bogen er udsendt som Grundbog for Studiekredse og er udkommet i „Folkevirke-Serien“. Hvad er det?

Fru Bodil Koch (gift med Hal Koch) er Stifteren af dette Begreb, denne Bevægelse, som bærer Navnet „Folkevirke“.

Under sine Overvejelser i de onde Aar om Folkestyrets Veje fremad, kom det til at staa Bodil Koch klart, hvilket Ansvar der hvilede paa den enkelte netop med denne demokratiske Styreform, og at Kvinderne i højere Grad maatte være deres Medansvar for Landets Skæbne nu og i Fremtiden bevidst. Folkevirke er ikke nogen ny Forening, men en Sammenslutning der ønsker at tage et politisk Oplysningsarbejde op, navnlig blandt kvinder. En Gren af dette Arbejde er „Folkevirke-Serien“, som jeg godt kan anbefale gamle Elever, ogsaa mandlige, at stifte Bekendtskab med. Hidtil er udkommet: „Kvinderne og Folkestyret“, „Hvorfor og hvordan betaler vi Skat?“ „Hvad er Demokrati?“ „Hvordan vælger vi?“ „Hvad Byens Borgere bør vide“. Flere er under Udarbejdelse.

Et sandt Demokrati er altsaa: „ikke et een Gang opnaaet Resultat, men en Opgave, som stadig skal løses paany“, og denne Opgave er nu vor.

At være en god Borger kræver Selvopdragelse. Vi maa i vor daglige Færd undlade at benytte os af de diktatoriske Tilbøjeligheder, som vel findes i mange af os, og i Stedet vælge Vejen om ad Samarbejde, Hensyn, Medleven og Samtaler. Alt dette vil være en Skoling til det direkte politiske Liv.

Vi har valgt rigtigt ved at sige Nej til Diktatorerne, men skal vor Modstand i Besættelsesaarene bære Frugt, maa det vise sig i et virkeligt Arbejde for hver især at blive gode Borgere, vaagne og oplyste Vælgere, saa Landet maa faa et sandt Folkestyre. En stor Opgave for dansk Ungdom. Den maa løses, ikke blot for vor egen Skyld, men for hele Verdens.

Beth Fog Hansen.

Freden ringes ind.

Kære gamle Elever!

Aaret 1944-45.

Det, der har fyldt vore Sind og Tanker mere end noget andet siden 5. Maj, skal ogsaa være det første jeg skriver om til jer: *Freden og Friheden*. Som vi den 5. Maj ønskede hinanden Tillykke, saadan ønsker vi jer gamle Elever et hjerteligt Tillykke, og sammen med jer siger vi Gud inderlig Tak, fordi han opfyldte vor Bøn og gav os Lov til igen at leve i et frit Danmark. Tunge og mørke var de fem Aar under Besættelsen, med megen Lidelse og Sorg, men vi har i disse Aar lært noget om Danmark og om at høre til et Folk, noget om et Ansvar, der ikke er til at komme udenom. Maatte vi aldrig glemme den Lære, disse Aar gav os! — Maaske er det saadan, at Frihed aldrig kan arves, men skal vindes af hvert nyt Slægtled for helt at blive Eje. I alt Fald har *vi* nu lært at se, at Friheden er noget, der hører med til et Menneskes og et Folks Liv, om det skal leves sundt og stærkt. Grundlovens mishandlede Paragraffer er igen traadt i Kraft og straalere for os som aldrig før.

Lad os fremtidig ære dem og værne dem! — Ligesom Elevholdene Aar efter Aar har oplevet, at hvor broget end Flokken var, kommende fra hver sin Kant af Landet, saa byggedes der dog et Fællesskab op, fordi Minderne bandt sammen, og vi lærte, hvor meget vi var fælles om, saadan har vi i disse Aar oplevet saa meget sammen med vort Folk, at vi har følt, at det, der binder os sammen, er større og værdifuldere, end det, der skiller. Naar nu efter Befrielsen Meningerne og Interesserne igen brydes frit, lad os saa mindes disse Aars Sammenhold og Fællesfølelse som danske Landsmænd!

Freden er kommet, dyrekøbt og ventet med usigelig Længsel af Verdens Millioner, men der hører ikke meget Klarsyn til at se, hvor skrøbelig den endnu er. Som der i de bombede Byer forestaar et vældigt Arbejde med at rydde og bygge op, skal der ryddes en uhyre Bunke af Vanskeligheder og Hindringer, af Mistillid og Had til Side, før Freden kan fæste Rod og gro. De, der har lært noget om, hvad Menneskelivet er, og føler Medmenneskelighedens Krav, maa være med til, hver paa sit Sted og med sine Evner, at bygge en Fred op, der kan gøre det muligt for Menneskene at leve og arbejde sammen med hinanden under menneskeværdige Kaar.

I een Henseende skuffede Befrielsen os, der har haft vort Arbejde paa Antvorskov Højskole. Den gav os endnu ikke Lov til at komme hjem. Derfor skrives dette Brev atter fra den lille Villa i Sct. Jørgensgade, og vi har paany maattet aflyse en Vinterskole, fordi vi ikke kunde finde et egnet Sted at være med den. Der var indmeldt 90 Elever, og det er os noget af en Trøst, at Navnet Antvorskov Højskole altsaa ikke er gaaet helt ud af Bevidstheden. Vi tør haabe, at naar vi, forhaabentlig inden alt for længe vender hjem til en nyistandsat Skole, saa vil Ungdom igen møde op og fylde dens Rammer. —

Vinteren 1944—45 er der — rent skolemæssigt — ikke meget at fortælle om. Vi maatte igen aflyse, da „Liselund“ blev taget til Kaserne for en Deling af Schalburgkorpset, som skulde varetage „politimæssige Opgaver“ og holde Ro og Orden paa Slagelseegnen. Et Forslag fra Obersturmbanführer'en om at holde Skole i den ene Fløj og saa iøvrigt have Schalburgfolkene paa Kost sammen med Eleverne fristede os ikke — til hans store Forbavselse! — Efter kort Tids Forløb havde Korpset gjort sig saa umuligt paa Egnen, at det blev forflyttet. Men selvfølgelig blev „Liselund“ ikke frigivet, og baade dér og paa Højskolen myldrede det Vinteren igennem med tyske Soldater, de fleste i eller lige over Konfirmationsalderen. Omkring Midten af Marts rejste de alle af, men lige før Paaske væltede Flygtingene ind. Paa Højskolen indkvarteredes 450!

Det er vist det uhyggeligste, jeg nogensinde har set, det Syn, jeg fik, da jeg Langfredag var paa Inspektionstur paa Skolen. Alle Rum var i Brug, Børn og gamle laa mellem hinanden i Halmen, flere var døde, Kloakforholdene brød fuldstændig sammen under denne Masseindkvartering. Der var en Stank og et Svineri uden Lige. Det var

Tyske Flygtninge i Højskolegården.

et lille Hjørne af „Herrefolkets“ Sammenbrud, jeg fik set i Nærbillede. — Noget mere Orden kom der vel efterhaanden, men en saa stor Belægning kunde ikke undgaa at sætte Spor i Hus og Have i Form af øget Ødelæggelse. Det har været tungt af og til at gaa en Rundgang gennem hele Elendigheden og svært at forstaa, at man ikke kunde finde mere hensigtsmæssig Plads til Flygtningene, saa

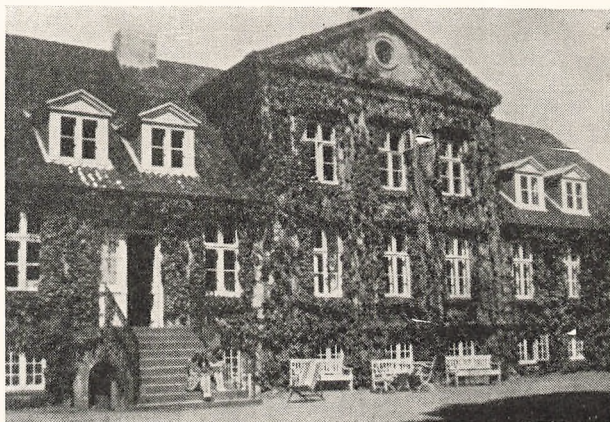
vi kunde faa Lov til at raade Bod paa Ødelæggelserne, flytte ind i vore Hjem og tage fat paa Skolearbejdet i de gamle Omgivelser.

Vinteren gik med Foredragsrejser. Let var det ikke. Ingen Varme i Togene og næsten ingen Tog. Fra Nytaar blev jeg paa denne Side Store Bælt. Skulde der komme Invasion, vilde jeg nødigt være lige saa langt borte fra Familien som d. 9. April, da jeg var i Ringkøbing. Men Rejser paa Sjælland og Lolland-Falster tog ogsaa tilstrækkelig Tid. Engang var jeg 9 Timer om at komme fra Køge til Slagelse! — Da Forstanderen paa Hindholm Højskole, tidligere Lærer paa Antvorskov, Keld Mølbak, i November maatte gaa under Jorden, fik jeg et Job som Hjælpelærer et Par Gange om Ugen dernede. Det var dejligt at komme til at undervise, og jeg nød de Timer, jeg havde paa den hyggelige og gode Skole. Efterhaanden blev det saa vanskeligt at rejse, at jeg maatte holde mig til, hvad jeg kunde naa i Bil og paa Cykle, og paa den Maade fik jeg da ogsaa lidt længe savnet Familieliv.

I April Maaned steg Spændingen, og da den var paa sit højeste, flyttede vi ud til Bødstrup. Det var mærkeligt at rykke ind igen dér, paa en Maade helt hjemligt. Men hvor var man uden for det hele derude! Der var saa fredeligt og uforstyrret, som var man paa en anden Planet. Alene Radioen vedligeholdt den spændte Atmosfære.

Saa kom den 3. Maj, og nu var Forholdene saadan, at vi ærlig talt ikke troede, der vilde eller kunde komme nogen Elever. Vi havde en Tid haft langt flere indmeldt, end der var Plads til, men der kom saa Afbud fra en Del. — Stor var Glæden og Overraskelsen derfor, da de mødte op, alle de indmeldte, endda en Vestjyde, jeg slet ikke havde regnet med. Jo, Pigerne vilde have deres Højskolesommer, hvad der saa end skete.

De fik en Højskolesommer, som nok kan siges at være enestaaende. Sikken en Start! Der plejer man at gaa den første Uge og se hinanden an og være lidt ængstelig ved det hele, indtil man efterhaanden bliver rystet sammen. Men i Aar var Fællesskabet grundlagt fra første Dag. Den 4. Maj var gaaet som sædvanligt med

Bødstrup.

Prøvestil og Prøveregning, med Ordensregler og Planlæggelse af Arbejdet, og jeg havde holdt det første Foredrag for Eleverne og sagt dem, at vi glædede os til i Sommer at faa den største historiske Oplevelse sammen med dem: Befrielsen. Om Aftenen læste Hansen en Fortælling, som aldrig blev færdig, for midt i det hele kom jeg farende og kaldte dem alle ind til Radioen, og saa stod vi dér sammen med hinanden og hørte Speakerens bevægede Stemme, da han paany læste Budskabet om Kapitulationen. Danmark var atter frit! Det var forbi med Vold og Undertrykkelse, med Tortur og Henrettelser. Nu kunde Fængslernes og Koncentrationslejrenes Ofre komme hjem, de af dem, der endnu levede, og alle de, der i Maanedes og i Aar havde ført en underjordisk Tilværelse borte fra deres Hjem og deres kære, kunde nu dukke op igen. Alle kendte vi nogen, vore Tanker i denne Stund gik til, med Glæde, fordi Frihedens Time nu slog for dem, eller med Vemod, fordi Befrielsen kom for sent til at kunne gavne dem. Men deres Offer havde ikke været forgæves; de var blandt dem, vi nu følte os i dyb Gæld til. Ja, Friheden kom til os som en saa uendelig stor Gave, at vi alle følte, vi havde gjort for lidt til at gøre os fortjent til den. Næste Morgen sang vi med jublende Glæde:

Den signede Dag med Fryd vi se
af Havet til os opkomme —

og saa ind til Radioen igen, denne Gang vor egen danske Radio, som nu omsider fandt sit rigtige Mæle igen. Dejligt at høre Knud Kristensen paa sit brede Jysk tale om Nazistytret, vi nu var sluppet fri for. Men Højdepunktet var dog, da vor gamle Konge igen som saa ofte før i disse Aar fandt de Ord, der helt dækkede vore Tanker: „*Det har i disse tunge Aar været min inderlige Bøn, at vi sammen maatte opleve Befrielsens Time, og dette er blevet os forundt. Jeg beder i Dag til, at vi maa vise os værdige til den Naade, Gud har skænket vort Fædreland.*“

Saa maatte vi ind til Slagelse med hele Elevflokket for at ønske nogle flere Tillykke og for at opleve Befrielsen sammen med dem i Gadernes Mylder af glade Mennesker. Heldigvis forløb Dagen i Slagelse uden uheldige Udskejelser. At der hujedes ad de Personer, der af Frihedskæmperne førtes til Internering, var en ret naturlig Reaktion efter de lange Aars undertrykte Forbitrelse.

Vi havde haabet at kunne være med til at byde de første Englændere Velkommen, men hen mod Aften maatte vi vende hjem med uforrettet Sag i den Retning. Mandag hed det igen, at nu kom de, og saa tog vi paany til Byen, men ogsaa denne Gang glippede det. For dog ikke at have spildt Tiden, fik vi forevist Biblioteket af Bibliotekar Faurholdt. Næste Dag var V-Dagen. Om Eftermiddagen viste Pastor Glenthøj os Drøsselbjerg Kirke og fortalte om den, og om Aftenen holdt vi en lille Fest paa Bødstrup, hvor jeg trak Krigens Linjer op og læste norske og danske Digte fra Krigsaarene. Kristi Himmelfartsdag var der Festgudstjeneste i Drøsselbjerg Kirke, hvor Pastor Larsen prædikede, Pastor Glenthøj og jeg talte, og Eleverne sang.

Det var oprigtig talt svært at faa det daglige Arbejde i Gang i al denne Festlighed, men hvad gjorde dog det, naar vi i de Dage havde selve Danmarkshistoriens vældige Vingesus ind over os. Efterhaanden fik vi dog Ro til at tage fat, og saa gik det med Lyst og Energi, saa meget som vi allerede havde oplevet sammen. Sjælden har jeg da haft saa gode Samtaletimer som i Sommer. Iøvrigt gik Skolearbejdet i det væsentlige som sidste Aar, med de samme Lærerkæfter og samme Fag. Den sidste Maaned kom Inger Hansen, der 2 Somre havde været Elev i sin Sommerferie og nu havde faaet Lærerindeeksamen, igen ud til os og hjalp med i Arbejdet. Det var rart at have hende iblandt os. Nu er hun Friskolelærerinde ved Fangel Friskole paa Fyn.

Den 17. Maj tog vi igen ind til Byen, denne Gang i en sørgelig Anledning. Det var Nørgaards Begravelse. Vi var med Eleverne i Sct. Peders Kirke og fulgte Kisten ud til Kirkegaarden, hvor Elevforeningens Formand Arne Hansen tolkede de gamle Elevers Tak. Det var vemodigt, at vi ikke kunde samle Familien og Nørgaards mange Venner og gamle Elever ude paa hans kæreste Virkested, Antvorskov Højskole, men det var paa Grund af Belægningen med tyske Flygtninge umuligt, og saa havde Fru Nørgaard

i Stedet indbudt Venner og gamle Elever til en Sammenkomst paa „Postgaarden“, hvor Sang og Tale vekslede, og Nørsgaard mindedes af dem, der havde staaet ham nær. Det var en meget smuk Højtidelighed. — Kort efter kom Pinsen, hvor de fleste Elever tog hjem, og vi sammen med de tilbageblevne dyrkede Strandliv.

Endelig d. 23. fik vi en amerikansk Soldat at se paa rigtig nært Hold. Det var en god Ven af den danske Højskole, Dr. Simon, der kendte H. P. Hansen og hans Kone fra Ry Højskole og nu som Soldat i U. S. Army var kommet til Danmark efter at have rejst Jorden rundt. Da han ovenikøbet kunde tale

Dansk, fortalte han levende for Eleverne om sine Oplevelser og Indtryk fra denne Rundrejse.

Sidst i Maj cyklede vi til Hellig Anders, besaa Trelleborg og endte hos vore Venner Peder og Gertrud Jørgensen i Hyllerup, hvor vi blev trakteret paa det bedste og fik gode Ord ovenikøbet.

En Aften havde vi Besøg af Skolens tidligere Lærer, nu i Slagelse, Oscar Hansen og hans Kone, og vi opførte saa, som saa ofte før, Heibergs „Nej“ med Oscar Hansen som Klokker Link.

Grundlovsdag var vi til stort Folkemøde paa Frederikshøj ved Slagelse. Dansk Ungdomssamvirke havde i Forening med de samarbejdende Partier, Frihedsbevægelsen og Byens fire Blade arrangeret fælles Grundlovs-møde med Optog af over 70 Faner, Frihedskæmpere, D. K. B'er, Børnekorps, Sang af Gymnasiets Elever og Taler af Alsing Andersen, Slotspræst Oscar Geismar og Christmas Møller. Der var ca. 10,000 Deltagere, saa det blev det største Møde i Byens Historie. Det var festligt og dejligt, at vi kunde samles for at fejre den genopstandne Grundlov. Gid vi fremtidig kunde samles saadan den Dag, i Stedet for at splitte det ud i smaa Partifester. — Om Aftenen var vi fra Bødstrup Gæster hos Forpagter Marius Christensen i Slotsalléen. Hans Datter Inga var Køkkencef hos os i Sommer. Det var en hyggelig Afslutning paa den gode Dag.

Fanetoget Grundlovsdagen.

Grundlovsmodet paa Frederikshøj.

Den 12. Juni gæstede vi Laursens i Forbindelse med et Besøg i Klostreruinerne. Højskolen maatte vi nøjes med at se til over Hækken.

Dagen efter havde vi paa Bødstrup Besøg af Dansk Kvindesamfund fra Slagelse, der ønskede at faa „en Dag paa Højskole“. Jeg holdt Foredrag, Fru Hansen havde Sangtime, og om Aftenen fortalte Fru Marie-Louise Paludan betagende og fint om sine Indtryk fra Norge, hvorfra hun lige var hjemvendt.

Genforeningsdagen var vi som i Fjor indbudt af Ungdomsforeningen til Møde i Mullerupgaards Have, men ligesom i Fjor maatte det paa Grund af Vejret henlægges til Forsamlingshuset. Her talte Lærer Andersen, Vollerup, og jeg. En Uge efter talte H. P. Hansen og

To Veninder paa Tophøj.

Sekretær Rasmussen, Dianalund, ved et Møde i Kirke Stillinge Præstegaard. Eleverne sang flerstemigt, og vi legede Sanglege. — Sct. Hansaften fejrede vi med Baal, Op-læsning og, efter den gamle Tradition, med Drømmegrød. Den Stilhed, der den Aften raadede paa Skolen efter Sengetid, fik os til at tænke paa en hyppigere Anvendelse af denne Ret.

Elevmødet nærmede sig, og dermed alle Spekulationerne om, hvordan vi i Aar skulde bære os ad. Nu var „Liselund“ ogsaa lukket for os. Men Grosserer Lisborg gav os venligt Lov til at holde Mødet i hans smukke Have paa „Herthaland“. Middagen skulde vi saa som forrige Sommer spise paa „Casino“.

Trods manglende Cyklegummi og andre Trafikvanskeligheder meldte der sig mange gamle Elever, men desværre blev Vejret en yderligere Hindring. Der kom alligevel godt 150 gamle Elever, men fraset en lille Spadseretur ud ad Slotsalléen imellem to Byger maatte vi blive i Casino. Her talte Laursen, Hansen og jeg, efter at vi først havde mindedes Nørgaard, der havde glædet sig til i Aar at kunne være med, efter at han i Fjor paa Grund af Sygdom for første Gang havde svigtet. Ved Aftensbordet læste jeg Hilsnerne fra mange gamle Elever og fra Fru Nørgaard, der var i Sverige paa den Tid. Hun blev ved Generalforsamlingen udnævnt til Æresmedlem af Elevforeningen.

— Vort Friluftsskuespil „Niels Ebbesen“ maatte vi opføre i forkortet Form inden Døre. Det var Synd, og Skuespillerne glædede sig til ved Sommermødet 14 Dage senere at kunne spille det hele, men det kunde jo ikke hjælpe de gamle Elever. — Trods alle Vanskeligheder glædede vi os over at se og tale med hinanden. Ikke mindst

Svømmeundervisning ved Bildsø Strand.

forrige Aars Sommerpiger var mødt op og overnattede ude paa Bødstrup, saa vi fik mere Tid til at være sammen. — Lad os nu haabe paa Sommeren 1946 med stort Elevmøde hjemme paa Antvorskov!

4. Juli havde vi Sorøtur. I en paa Erfaringer begrundet dyb Mistillid til Cyklerne traf vi Aftale med et Par Lastbiler, der transporterede os hele Vejen. Vi saa Kirken, Akademiets naturhisto-

riskeSamling, Byens Malerisamling, Amtsmuseet og om Aftenen „Elverhøj“, opført af Det kgl. Teaters Skuespillere i Akademihaven. God Tur, herlig Aften!

Nogle Besøg fik vi ogsaa i Juli. En Dag fortalte Amdsraadsmedlem Lærer Otto Jensen, Lysholm, i Samfundslæretimen om Skatterne, og gennem Foreningen „Norden“ besøgte Lektor Jørgen Fr. Ording, Oslo, Skolen og talte til os om Forholdene og Stemningerne i Norge under Besættelsen; til Slut læste han Digte af Øverland og Nordahl Grieg.

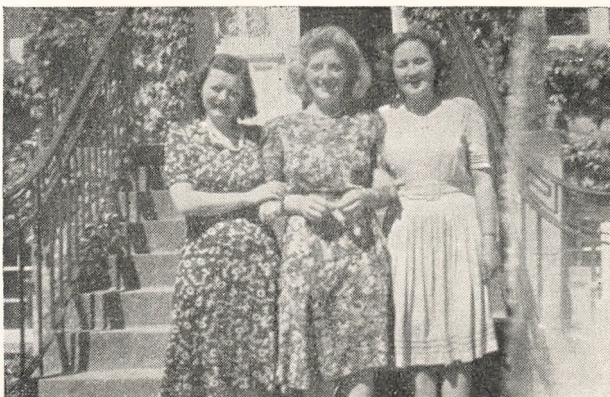
Den 13. Juli var vi indbudt til at besøge Høng Husmandsskole. Sammen med Husmandsskolens Elever fik vi et Ungdomsforedrag af Forstander Siliam Bjerre, Eleverne dansede Folkedans og sang flerstemmigt, og ogsaa materielt blev vi beværtet paa det bedste. Vi var enige om, at det er rart at besøge gode Naboer.

Den 15. Juli havde vi Sommermøde, begunstiget af det herligste Vejr. Trods Konkurrence fra Søskovfesten var der ca. 200 om Eftermiddagen, da H. P. Hansen og jeg talte, og henved 400 om Aftenen, da vi paa Parkens Græsplæne med de store Træer som Baggrund opførte Kaj Munks „Niels Ebbesen“. Nogle Mænd fra Egnen gjorde os den store Tjeneste at tage nogle af Rollerne, da Hansen og jeg ikke saa godt kunde klare alle de mandlige. — I den sikre Tro, at det var sidste Sommer paa Bødstrup takkede jeg til Slut baade Egnens og Gaardens Folk for Venlighed imod os i de to Somre.

Faa Dage efter fik vi et nyt Bevis paa denne Venlighed, idet Sognefogden og tre andre med pyntede Vogne kørte os til Reersø, hvor vi ravede Stranden rundt, besaa Museet og de gamle Gaarde og aflagde et lille Besøg i „Granly“-Lejren, inden Hjemturen gik for sig.

Den 26. fødte min Kone, der faa Dage før var blevet indlagt paa Slagelse Central-sygehus, en sund og velskabt lille blaaøjet Dreng. Det var Eleverne en Skuffelse, at hun ikke naaede at komme hjem med ham inden deres Afrejse, og en Sorg for min Kone, at hun ikke kunde være med de sidste Dage. Men det lod sig ikke gøre. Da der var megen Interesse for, hvad han skulde hedde, maa jeg hellere oplyse, at han har faaet Navnet Christian Sandø Nissen.

En Maaned senere fik Laursens ogsaa en lille Dreng, der nu hedder Ole Laursen Vig. Foruden at glæde os over det paa Laursens Vegne, har

*Herskabet fra „Bregentved“,
Stiftsdamerne fra „Vallo“
og Hoffet paa „Gurre“.*

Gymnastik paa Plænen.

Efter Middag stablede vi Forældrene paa en stor Lastbil, for at de kunde naa Togene, og under Hurraraab kørte de ud af Gaarden. — Næste Dag deltog vort Delingsførerhold med Ære i en Gymnastikopvisning i Mullerup, og om Aftenen havde vi Griseilde med Revy over Sommerens Begivenheder og Læreres og Kammeraters Fadæser.

Saa kom den sidste Dag med Afslutning paa en mærkelig Sommer, rig paa Oplevelser. Hvor var vi glade og taknemlige for, at vi fik Lov at opleve Befrielsen sammen med et Hold Elever. Det vilde have været underligt for os fra Antvorskov at sidde hver sit Sted uden Elever i de Dage. Vi skylder ogsaa Sommerpigerne Tak for deres friske Oplagthed, og fordi vi igen fik Beviser for, at der kunde holdes Højskole paa Bødstrup. Tak, at I ikke lod jer skræmme af Vanskelighederne, men kom og gik op i Fællesskabet med Liv og Lyst paa, som vi haaber, vor sidste Sommerskole uden for Antvorskov!

Den 1. August flyttede vi tilbage til Slagelse. Vi havde endnu ikke opgivet Haabet om at faa Vinterskolen i Gang enten paa Antvorskov eller

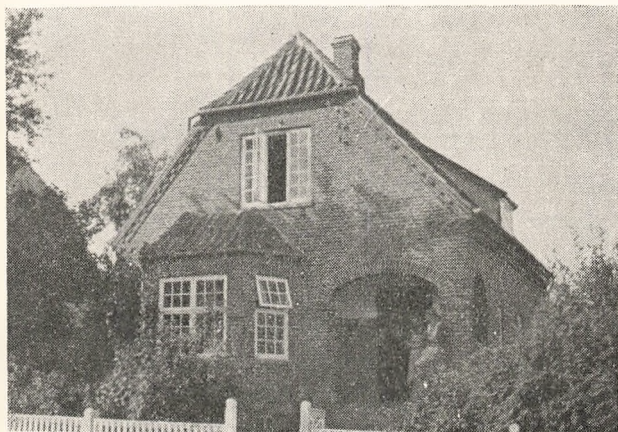
vi ogsaa den mere egoistiske Glæde, at der saa er en Legekammerat til Christian, naar vi igen bliver Naboer.

Lørdag den 28. havde vi Forældremøde. Der gik ingen Tog om Søndagen, saa vi maatte fravige gammel Sædvane. Under Cecilie Tøpsholms Ledelse viste Pigerne, hvad de havde drevet det til i Gymnastik. Fru Hansen ledede den flerstemmige Sang, og jeg holdt Foredrag.

Hansen hviler ud ved Stranden.

et Sted i Nærheden, men det saa sort ud. Alle Forsøg paa at faa Flygtningene flyttet andet Steds hen glippede. En Dag var vi nede at se paa Herregaarden Taarnholm ved Korsør, hvor vi regnede med at kunne være med ca. 60 Elever, men det viste sig ugørligt at faa den til Leje, og andre Muligheder frembød sig ikke. Naar man har Børn, er

Sct. Jørgensgade 7.

der jo ogsaa Grænser for, hvor meget man vil flytte rundt med sit Hjem; Skolegang og Hjemliv maa nødvendig blive for meget forstyrret. Derfor maatte vi omkring 1. Oktober for 3. Gang aflyse Vinterskolen. Det er strengt at tænke paa, at vi, om vi havde været hjemme, kunde have gaet i Gang med en fyldt Skole.

Nu maa Hansen og jeg som de foregaaende Vintre rejse ud og holde Foredrag. Heldigvis er Togforholdene bedre, og vi kan ogsaa glæde os over at træffe gamle Elever rundt omkring. Saadan holder vi Forbindelsen vedlige og medvirker til, at man ikke helt glemmer, at der er noget, der hedder Antvorskov Højskole. Forhaabentlig klares Flygtningeproblemet i Løbet af Vinteren, saa Skolerne, der er beslaglagt, kan blive frigivet og istandsat til Foraaret.

Vi takker jer gamle Elever for Venlighed imod os i det forløbne Aar, for Gæstfrihed under Foredragsrejser og for Breve og Hilsener. Skal vi sætte hinanden Stævne paa Antvorskov til Sommer?

Glædelig Jul og godt Nytaar!

Jeres

Inge og Erik B. Nissen,
Sct. Jørgensgade 7, Slagelse.
Telefon 1588.

Noter og Nyt.

Lærerkredsen. Ved Sommerskolen virkede følgende: H. P. Hansen, Fru Beth Fog Hansen, Inger Hansen, Thorvald Laursen, Erik B. Nissen, Fru Inge Nissen, Cecilie Tøp-holm.

Det er ikke altid, det kommer til vort Kendskab, naar gamle Elever fra Antvorskov Højskole dør, men ogsaa i Aar har vi faaet Bud om et Par sørgelige Dødsfald.

Det ene var *Gunnar Eggert* (Elev 1935—36), yngste Søn af Skolens Stifter og første Forstander. Vi var saa glade for, at han blev Elev hos os netop, da vi begyndte; vi syntes, det gav os tættere Forbindelse med Skolens Historie. Men vi lærte snart at være glad for Gunnar selv, en kvik og glad Kammerat, en vaagen og interesseret Elev og et godt Menneske. Han bevarede Forbindelsen med sine Højskolekammerater gennem en Vandrebog, der trofast holdtes vedlige, og med Skolen ved at besøge os til Elevmøder og ved anden Lejlighed. Da han efter endt Uddannelse fik en Præstegaardsforpagtning i Finderup, glædede vi os, fordi vi saa oftere kunde faa hans Besøg. Saa kom Sygdommen, langvarig og forfærdelig smertefuld. Det var meget strengt baade for ham selv og hans Familie, ikke mindst for hans Kæreste, som inden længe skulde have haft Bryllup. Kort før Jul 1944 døde han. Vi og hans Kammerater og Venner vil ikke glemme ham.

Det andet Dødsfald var *Arne Andersen* (Elev 1940—41) fra Reersø. Han var taget ud paa Jagt med en anden fra Byen i en lille Baad, som saa maa være kæntræt, eller muligvis Kammeraten er faldet over Bord. Arne, der var en god Svømmer, har saa søgt at redde ham, men er selv blevet trukket ned. Det var et haardt Slag for hans Moder, der var Enke og havde en god Støtte i den store, stærke Søn. Vi husker fra Skolen hans rolige, venlige Væsen, mindes ogsaa hans Interesse, for den helt nye Sportsgren, Svæveflyvning, som han gik op i med stor Energi. Han var afholdt af alle, der kendte ham, og der er flere end hans Moder, der savner ham.

Kære Sommerpiger 1944—45!

Saa nærmer vi os atter den velsignede Julefest, og lykkeligvis kan vi i Aar fejre den under roligere Forhold end de sidste Aar. Krigen er forbi, og der er Masser af Opgaver, der skal løses — ogsaa herhjemme. Vi maa gribe de mest nærliggende an og med frisk Mod tage fat, hvor der kaldes paa os.

Mange af Delingsførerne er sikkert i Gang med Gymnastikken ude i Kredsene, Lykke og Held med Arbejdet! Gid vi maa faa Evne og Styrke til at øve en virkelig Indsats ved at bruge Gymnastikken som et Middel i et sundt, folkeligt Ungdomsarbejde.

Hermed mine bedste Ønsker om en glædelig Jul og et godt Nytaar for alle Elevheftets Læsere.

p. T. Askov, 2. November.

Cecilie Tøpholm.

Blandt de mange modtagne Bidrag til Elevfonden er ogsaa 5 Kr., som er tilsendt fra Else Uhrskov med Oplysning om, at det er Bødekassen fra den indstillede Vandrebog „Syvstjernen“ fra 1930.

Ogsaa Bødekassen for en Vandrebog fra 1923—24 er tilstillet Elevforeningen som Gave. Beløbet her var paa ikke mindre end 28 Kr. Det blev tilsendt af Børge Osager.

Den islandske Forfatter Bjarni M. Gislason udsendte sidste Efteraar en Roman paa Jespersens & Pios Forlag. Den bar Tittlen „De gyldne Tavli“ og var første Del af en Trilogi. Nu er ogsaa 2. og 3. Del udkommet samlet i eet Bind paa ca. 300 Sider og til en Pris af kun Kr. 8,50. Ogsaa dette Bind bærer Tittlen „De gyldne Tavli“. Forfatteren er godt kendt i Højskolekredse ved sit mangeaarige Ophold og Medarbejderskab paa danske Højskoler. Ligeledes er han velkendt som en god Foredragsholder i folkelige Kredse. Ogsaa paa Antvorskov Højskole har han talt nogle Gange til Eleverne. „De gyldne Tavli“ er en stærk og god folkelig Roman.

Elevforeningens Bestyrelse bestaar af: Arne Hansen, Rislev, Næstved (Fmd.), Gartner Chr. Mathorne, Dalmose (Næstfmd.), Frk. Marie Henriksen, Dalmose, Frk. Astrid Bendtsen, Vindebo, Vindegade, Odense, Fru Agnethe Andersen, Hønsinge, Vig, Erik Krag-Müller, Kalundborg, Harry Larsen, Ahongaard, Bagsværd, Peter Jacobsen, Viet, V. Tirsted, Lolland, Bodil W. Jørgensen, Højelt, Græsted, og Astrid Schmidt, Silkeborgvej 325 a, Aabyhøj.

Elevforeningens Sekretær og Kasserer er Højskolelærer H. P. Hansen, Rosengade 5, Slagelse.

Elevforeningens Adresse: Antvorskov Højskoles Elevforening, Rosengade 5, Slagelse.
— Postkonto 11593. (Dette gælder ogsaa Elevfonden).

Vi sender gamle Elever vore bedste Hilsener og Ønsker om en god Jul og et godt Nytaar.

*Beth og H. P. Hansen,
Rosengade 5, Slagelse.*

Elevforeningens Beretning.

ELEVMØDET 1945 maatte ogsaa afholdes uden for Skolen. Mange havde haabet, at vi i Aar kunde have holdt Møde paa vor gamle Skole — men, ak — stadig belagt med fremmede Mennesker. Vi stævnedes da mod „Casino“, og ved 12-Tiden, da vi samledes til Spisning, var de lange Borde i Kongressalen godt besat. Forstander Nissen og Frue hilste alle et hjerteligt Velkommen. — Elevforeningens Generalforsamling — med Folmer Nielsen, Levetofte, som Dirigent — gik hurtigt fra Haanden. Formanden, Arne Hansen, Rislev, udtalte til Indledning Mindeord over Forstander Nørgaard og oplyste derefter, at Medlemstallet er 1561, at der er ydet Støtte til Sommerskolen og tegnet en Andel i den danske Efterskole i Højer (ved Grænsen). Endvidere omtaltes Formaalet med Elevfonden, og der bragtes en varm Tak til de mange gamle Elever, der har ydet Støtte til dette Fond, som skulde blive en god Hjælp for Skolen, naar den atter er fri. (Skulde der være flere gamle Elever eller andre gode Venner af Skolen, der ikke har sendt Bidrag, men som kunde ønske det, modtages dette stadig, med Tak, paa Elevforeningens Konto 11593 eller ved direkte Tilsendelse til Kassereren H. P. Hansen, Rosengade 5, Slagelse).

Kassereren oplæste Regnskabet. Saavel dette som Beretning godkendtes uden Debat. Til Bestyrelsen genvalgtes Astrid Bendtsen, Marie Henriksen, Harry Larsen og Erik Krag-Müller.

Under Eventuelt takkede Forstander Nissen Elevforeningen for god Støtte og Hjælp i Aarets Løb.

Generalforsamlingen vedtog enstemmigt at udnævne Fru Nørgaard til Foreningens Æresmedlem.

Ved Mødet om Eftermiddagen, hvor Salen var tildels fyldt, talte Forstander Nissen, der til Indledning udtalte smukke Mindeord om Forstander Nørgaard. Desuden talte Lærer H. P. Hansen og Lærer Laursen. Det var tre friske og livfulde Foredrag om Tidens og Ungdommens Problemer.

Trods Dagens Regnbyger blev der en Spadseretur ud forbi Skolen og de kendte Steder deromkring.

Ved Aftensbordet læste Forstander Nissen mange Hilsener op fra gamle Elever. Der blev talt og givet Udtryk for Taknemlighed for den gode Dag og for Forstanderparrets Trofasthed mod Skolen og gamle Elever, trods de mange Vanskeligheder, der maatte kæmpes mod. Og der blev udtalt de bedste Ønsker for Skolen og dens dygtige Medarbejdere.

Om Aftenen skulde vi have oplevet „Niels Ebbesen“ som Friluftsskuespil i „Herthalund“s Have, men paa Grund af Vejret maatte det opføres i Kongressalen. Det gribende, aktuelle og veludførte Spil høstede stærkt Bifald. Da vi tog Afsked med Tak for en god Dag, gav de fleste Udtryk for Haabet om til næste Aar at kunne mødes paa Antvorskov Højskole.

— — —

Aldrig har vor gamle Skole vel haft mere Brug for gamle Elevers Trofasthed og Støtte end nu. Ingen Vinterskole har der været nu i tre Aar, Sommer-skolen har været holdt paa fremmed Sted. Saadanne Ting kan være uheldige for en Skole, hvor netop det regelmæssige Skolearbejde og den regelmæssige Elevflok er af den største Betydning for den udvortes Trivsel og Vækst. Derfor er der Brug for vores Støtte. Og naar „Gæsterne“ nu snart er væk, skal der renses ud, repareres, gøres i Orden, saa vi atter fuldt og helt kan føle Glæden over at færdes paa vor smukke Skole. Vi skal alle være med at genrejse Antvorskov Højskole. Hver paa vor Egn maa vi virke blandt Venner og Bekendte, hjælpe med til, at mange unge kommer netop paa Antvorskov Højskole i de kommende Aar. Skolen fortjener det, Forstander Nissen fortjener det. Skal vi gamle Elever give Haandslag paa, at vi vil yde Støtte og Hjælp efter yderste Evne!

Vi bringer Jer Tak for trofast Medlemskab i Aaret og sender gode Ønsker for Julen og det nye Aar.

For Elevforeningens Bestyrelse

Arne Hansen.

Antvorskovkredsen.

DET er med særegne Følelser, at man kaster et Blik tilbage over det Aar, som snart er ved at rinde ud. Vi nærer Taknemlighed mod de Kræfter, som muliggjorde Freden og har Medlidenhed med de Folk, der led mest under Krigen og bragte de store Ofre. I det vældige Genopbygningsarbejde vil Tiden ogsaa have Brug for Højskolen. Det, som Højskolen bygger paa, har Krigen heldigvis ikke rendt over Ende, dertil har det for stærke Rødder. Og Højskolen vil blomstre og stadig være et af de smukkeste og nyttigste Træer i det danske Aandslivs Have. En lille Kvist i dette Træ er Antvorskovkredsen i København. Vi, der er med i denne, har ikke glemt vor gamle Skole, og vi føler, at vi styrkes ved at genopleve Minderne i Samvær med vore Venner fra Antvorskov.

Den 4. Oktober havde vi det første Møde efter Freden. Beth og H. P. Hansen var vore Gæster. Da Hansen først havde talt ved et Møde i Hillerød, begyndte det med, at Fru Hansen fortalte Nyt fra Skolen. Saa kom Hansen til Stede og talte for os om Ungdommen af i Dag set med Tidens Litteraturs Øjne; han kom derunder ind paa Splittelsen i Menneskesindet og nævnte derunder, at der hos alle, selv bag Raaheden og Dumheden hos Hipofolk og Schalburgfolk kunde findes Træk af Menneskelighed. Tilslut berørte han de Krav til ens Tænkeevne, som Bøgernes Problemer kan stille. Et udmærket Møde.

Den 12. November var Forstander Nissen vor Gæst. Endnu engang forbavsedes vi over Nissens Vitalitet. Altid veloplagt, naar det gælder Højskolen, som for Nissen er en Hjertesag. (Da jeg var paa Skolen, spurgte jeg til mig selv, om den Mand aldrig kunde køre træt). Nissen talte om Opdragelsesprincipper, bl. a. om Lokesæden i den tyske Ungdom og mente, at det var det største Problem i Fremtidens Tyskland. Han omtalte endvidere Ruslands og Amerikas Demokratiers Forhold til Ungdommen. Forfatteren Jakob Knudsen maatte ogsaa lægge Ryg til i Debatten om Opdragelsen. Et talende

Eksempel var de russiske Børnehaver, hvor Børnene fik Legetøj, som de absolut skulde være flere om at lege med for at vænne sig til Kollektivitet. — Nissen fortalte naturligvis ogsaa om sine Bestræbelser for at faa Skolen frigivet.

Inden vi skiltes, spurgte Nissen, om der var Stemning for et Møde, hvor „de tre Store“, Nissen, Laursen, Hansen, vilde komme — i Begyndelsen af det nye Aar.

Det er ikke store Ting, Antvorskovkredsen har udrettet, men vi haaber paa bedre Tider; maaske lidt oftere Møder vilde give Sammenholdet fornyet Styrke. Vi undlader ikke at bringe Thyge Svendsen vor bedste Tak for veludført Arbejde. Indmeldelse i Kredsen modtages (og husk at melde Flytning).

Med hjertelig Hilsen

Harry Larsen, „Ahorngaard“, Bagsværd.

Eleveholdet 1945.

Bertha Andersen, Ganløse Mørket, Maaløv.
Gerda Andersen, Borups Allé 278, 3. Sal, København N.V.
Inger Berthelsen, Askehøj, Vejleby.
Birgitte Due Gundersen, Skovhuse, Stensved.
Asta Hansen, Mogenstrup, Lov.
Birgit Rosa Hansen, Magleby, Klippinge.
Else Hansen, Hastrup, Haslev.
Irena Hansen, Emdrupvej, Fredensborg.
Tania Søgren Hansen, Tunø.
Esther Halberg, Parkvej 3, Hillerød.
Julie Halberg, Parkvej 3, Hillerød.
Dagmar Harrekilde, Eskildstrup, Pederstrup.
Tove Helles, Kosted, Mundelstrup.
Inga Henriksen, Abed, Søllested.
Annette Jensen, Trepkaskgade 2, København Ø.
Astrid Jensen, Idestrup Skov, Sdr. Ørslev.
Kamma Jensen, Kallehøjgaard, Dalmose.
Tove Jensen, Kallehøjgaard, Dalmose.
Meta Johansen, Sandvig, Mern.
Grethe Justesen, Hovedgade 18, Hedehusene.
Eva Jørgensen, Landsgrav, Slagelse.
Annelise Larsen, Sandvig, Mern.
Else Holm Larsen, Vellerup, Skibby.
Esther Larsen, Høsten, Haslev.
Inge Carlslund Larsen, Søborg, Firhøj.
Inger Larsen, Vredsløse, Næstved.
Mary Larsen, Herrestrup, Munkebjergby.
Erna Nielsen, Lumby, Lunde.
Gudrun Nielsen, „Dohnsminde“, Ordruphøjvej 1, Charlottenlund.
Aase Nielsen, Assendrup, Ll. Skensved.
Ellis Nielsen, Lindebjerggaard, Ll. Skensved.
Elisabeth Nielsen, Stenderup Kirkebro, Føvling.
Birgit Pedersen, Enegaarde, Præstø.
Inge Rasmussen, Bonderup, Næstved.
Karen Margrethe Stillinge, Sømarksvej 6, Hellerup.

Endvidere i Juli Maaned:

Seminarieelev Mary Agnete Larsen, Høybjerggaard, Lundby.
stud. mag. Birthe Meyer, Stolbergsvej 5, Hørsholm.

Revideret

Regnskab for Antvorskov Højskoles Elevforening

for Aaret: Juni 1944—Juni 1945.

	Kroner	Øre
I n d t æ g t:		
Kassebeholdning fra forrige Aar	3463	21
Medlemsbidrag	3902	50
Emblemsalg	41	40
Gaver	78	00
Tilbagebetalt Understøttelse	25	00
Salg af et Aarsskrift	1	60
Renter	132	46
	7644	17
U d g i f t:		
Elevunderstøttelser (Sommeren 1944)	75	00
Aarsskriftet	2582	85
Gebyrer m. l.	67	57
Gaver	147	70
Annoncer	34	40
Kassererløn	150	00
Diverse	29	50
	3087	02
Kassebeholdning pr. 1. Juni 1945	4557	15
	7644	17

H. P. Hansen
Kasserer.

Revisorer: *Poul Lindersgaard*. — *Ellen Hansen*.

Møder.

Vinterelevmøde afholdes *Søndag d. 24. Februar* Kl. 15 paa Højskolehjemmet i Slagelse.

Elevmøde paa Antvorskov Højskole *Søndag d. 7. Juli*. Liggende Gæster bedes anmelde Deltagelse og medtage Sengetøj.

Efteraarsmøde *Søndag d. 15., Mandag d. 16. og Tirsdag d. 17. September*. Liggende Gæster modtages gerne.

Julemøde *Tirsdag d. 17. December*.

Sommerskolen 1946.

Vi har begrundet Haab om *Skolens Frigivelse* til Februar, saa vi kan faa den sat i Stand til Sommerskolen 1946.

Indmeldelser sendes til *Antvorskov Højskole, Slagelse*.

En Mindesten for Forstander Fred. Nørgaard.

Antvorskov Højskoles Elevforenings Bestyrelse har ment, at Højskoleforstander Fred. Nørgaards gamle Elever føler Trang til at rejse et synligt Minde om deres gamle Forstander.

Undertegnede gamle Elever har derfor taget Initiativet til en Indsamling.

Det er Hensigten for det indkomne Beløb at rejse en Sten paa Nørgaards Grav paa Sct. Peders Kirkegaard i Slagelse og at afsløre denne ved det kommende Elevmøde.

Bidrag kan sendes paa vedlagte Indbetalingskort til Christian Mathorne, Dalmose (Gironummer 62011) senest 15. Januar 1946.

Gdr. Mads Hjuler,

Sdr. Hygum, Sønderjyll.

Folketingsmand Jens Chr. Christensen,
Skalborg.

Bogholder Marie Henriksen,
Dalmose.

Fru Johanne Poulsen,

Mejeriet, Bred.

Gdr. Vagn I. Hansen,
Sædder.

Gartner Chr. Mathorne,
Dalmose.

Gdr. Arne Hansen, Rislev.
Formand for Elevforeningen.

Indhold:

<i>Grundtvig</i>	3
<i>Thorvald Laursen: Fred. Nørgaard</i>	5
<i>Erik B. Nissen: Tale ved Nørgaards Jordefærd</i>	17
<i>Arne Hansen: Vor Hilsen og Tak</i>	19
<i>Fru Nørgaard</i> } <i>Fred. Nørgaard</i> }	Ungdomstiden — den modtagelige Alder 20
<i>H. P. Hansen: Træk af dansk Digtning fra 1918 til 1946</i>	28
<i>Erik B. Nissen: Fra Frihedskamp og Befrielse</i>	42
<i>Erik B. Nissen: Under Besættelse</i>	49
<i>Lilly Andersen: Hilsen til Bødstrup</i>	61
<i>Beth Fog Hansen: Valget</i>	64
<i>Erik B. Nissen: Aarets Gang</i>	66
Noter og Nyt	78
<i>Arne Hansen: Elevforeningens Beretning</i>	81
<i>Harry Larsen: Antvorskovkredsen</i>	83
Elevehold 1945	85
Elevforeningens Regnskab	86
Møder	87